

Javul vagy romlik?*

Év eleji helyzetkép a délvidéki magyarságról – tanulmányvázlat

Szerbiában a helyzet változatlan. Az ország ma ugyanolyan működésképtelen, mint korábban, a sokszor elátkozott nacionalista és populista erők uralma idején volt. A parlament nem működik, illetve jórészt nem azzal foglalkozik, amivel kellene (törvényhozás). Ez azt jelenti, hogy folytatódik a súlyos politikai válság, amely bizonyára elhúzódik, s amelyet a 2008-as év utolsó hónapjaiban kezdődött nemzetközi pénzügyi krízis is mélyít.

Sem a jelenlegi, sem a korábbi hatalmi koalíció az utóbbi években érdemében nem foglalkozott a kisebbségek helyzetével, a kisebbségi problémákkal. Ez a téma valahol a megoldásra váró problémák (leg)végére került. Már most szinte biztosan elmondható: a kisebbségi jogok érvényesülése csak annyival jut előbbre, amennyit sikerül majd kiharcolnunk.

Vojislav Koštunica (vagy Koštunica Dr. Vojislav – ahogyan a volt miniszterelnököt Nenad Čanak nevezi) a második – 2007. május 15-i kormányfői – beiktatása alkalmával mondott 22 oldalas expozéjában egyetlenegy mondatában sem említette, hogy a szerb kormány konkrétan mit kíván tenni a Szerbiában élő nemzeti kisebbségek jogainak megvalósítása, helyzetének és jogállásának jobbá tétele érdekében¹. Akkor erre csak figyelmeztettünk², most pedig már elmondhatjuk, hogy Koštunica kormányát ez szinte nem is érdekelte.

A szerb kormányfői tisztet 2008. július 7-étől betöltő Mirko Cvetković – Koštunicához hasonlóan – egyetlen szót sem ejtett a megválasztása alkalmából mondott, kormánycélokat vázoló parlamenti expozéjában a Szerbia (Koszovó nélküli területén élő) lakosságának 17,14%-át kitevő kisebbségekről, illetve arról, hogy gondjaik orvoslásában számíthatnak-e bármire is Belgrádtól. Ez annál inkább meglepetésként hatott, mivel a kormány megalakuláshoz és a

folyamatos munkavégzéshez szükséges csekély, 128 fős parlamenti többséget éppen a délvidéki

Mirko Cvetković szerb miniszterelnök

magyarokat képviselő Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) négy képviselőjének támogatása biztosítja számára, s ehhez időnként – főleg a Szerbia európai integrációjával összefüggő kérdésekben – hozzá lehet még számítani a liberálisok 13, s a dél-szerbiai albánok 1 képviselőjének a szavazatát³.

Nem véletlen tehát, hogy a kormányalakítás óta létező Emberi és Kisebbségi Jogi Minisztériumtól és magától a minisztertől sem lehet túl sokat és érdemlegeset hallani, kivéve néhány, leginkább a nemzeti tanácsok megválasztásáról szóló törvény meghozatalával kapcsolatos megnyilatkozást⁴. (Ennek a törvénynek a tervezetét már az előző kormány elkészítette ugyan, csak éppen nem került megvitatásra.)

Szerbiának most már – politikatörténetében először – van Emberi és Kisebbségi Jogi Minisztériuma. Ezzel

* A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság 2008. november 8-i magyar tudománynapi újvidéki tanácskozására készült, A vajdasági magyarok helyzete (2008. október végén) című tanulmányvázlat 2009. január 26-áig újított változata.

¹ Vojislav Koštunica 2004. március 3-ától 2008. május 11-éig, illetve július 7-éig, az új kormány hivatalba lépéséig volt Szerbia miniszterelnöke.

² Bozóki Antal: Magyarok a Vajdaságban, Válogatott írások 2001–2007, Árgus, Újvidék, 2007, 79. o.

³ Uo.

⁴ A minisztérium 2008. október 27-én jelentette be, hogy „elkészült a nemzeti kisebbségi tanácsokra vonatkozó törvénytervezet”, Magyar Szó, 2008. október 28., 1. o.

elsősorban a civil szervezetek többéves követelése valósult meg, hogy a soknemzetiségű Szerbiában külön minisztérium foglalkozzon a kisebbségek helyzetével és jogainak érvényesítésével. Jellemző azonban, hogy a minisztériumban olyan személyek is fontos pozíciót kaptak, akikről kisebbségi ügyben először hallunk.

Eltérő értékelések a délvidéki magyarok helyzetéről

Eltérő, leginkább ellentétes bel- és külföldi értékelések hangzanak el a vajdasági nemzeti kisebbségek, így a magyarság helyzetéről is. Tudományos alapossággal készült helyzetelemzések hiányában leginkább a hivatásos, köztük felelős tartományi magyar politikusok – a napi politikai követelmények függvényében, főként a külföldi küldöttségekkel való találkozókon – kedvezően értékelik a kisebbségek helyzetét a tartományban, nem ritkán szinte egymással versengve ismételtetik, hogy „kielégítőnek” tartják a magyarság helyzetét. Ezért nem kell csodálkozni, amikor valamelyik külföldi diplomata kijelenti, hogy „Szerbia nemcsak teljesíti a kisebbségvédelmi nemzetközi normákat, hanem túl is teljesíti”.⁵

1.1. Belföldi értékelések

A vajdasági kisebbségek (a szerbiai parlament által még jóvá nem hagyott alapszabály szerint: nemzeti közösségek) helyzetére vonatkozó legújabb ilyen – az öndicséret elemeit sem mellőző – (2008. október eleji) értékelés szerint „az elmúlt 4 évben lassú, de állandó pozitív változás tapasztalható a tartományban a nemzeti viszonyok terén. A légkör egyre kedvezőbb, és ez a konkrét, a tartományi költségvetésből kiválasztott célösszegek növekedéséből is megállapítható. Szorgalmas munkával a tartományi kormánynak sikerült elérnie azt, hogy a törvény és a gyakorlat közötti különbség folyamatosan csökkenjen – válaszolta újságírói kérdésre az egyik felelős magyar kisebbségi politikus”⁶. Példaként pedig az igazolványok és útlevelek esetét említette, amelyeken most „eredeti helyesírás szerint tüntetik fel a személyneveket”⁷ (holott a kisebbségi nyelvek használata a közhivatalokban jelenleg köztudottan messze elmarad a múlt század hetvenes éveinek gyakorlatától).

A kisebbségi politikusok indokolatlan és számadatok nélküli (általános) értékelései hátrányosan

befolyásolhatják nemcsak a kisebbségek valós helyzetének a feltárását, de a nemzetközi közösség viszonyulását is a vajdasági magyarság problémáihoz. Becsey Zsolt (EPP-ED, Fidesz) európai parlamenti képviselő például az Európai Parlamentben 2008. október elején tartott tárgyalások során hangoztatta, hogy a Vajdaságba újabb monitoring küldöttséget kellene irányítani a nemzetiségek közötti viszony vizsgálatára. Doris Pack, az EP délkelet-európai kérdésekkel foglalkozó küldöttségnek vezetője (és

Becsey Zsolt

Jelko Kacin

Doris Pack

⁵ VÉGEL László: *A formanyomtatványok tömkelege és egyéb illúziók*, Családi Kör, 2008., október 23., 8–9. o.

⁶ Lassú, de állandó, Magyar Szó, 2008. október 3., 1 o.

⁷ Uo.

ilyen minőségben Becsey felettése) és Jelko Kacin szlovén liberális EP-képviselő, az EP szerbiai megbízottja azonban határozottan ellenezte ezt. Vélhetően azért is, mivel egy másik vezető tartományi magyar politikus egy ilyen küldöttség jövetelét „pillanatnyilag nem tartotta indokoltnak”⁸.

Más, óvatosabb értékelések szerint „a vajdasági magyarság helyzete az elmúlt három évben nem rosszabbodott”⁹ (ami magyarul azt jelenti, hogy előrehaladás sincs). Vannak azonban olyan álláspontok is, mint amilyent a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) képvisel, miszerint „romlik a vajdasági magyarok helyzete”¹⁰, öt újvidéki magyar civil szervezet elemzése pedig azt mutatja, hogy ez a romlás „folyamatos”¹¹. A Szenttamási Emberi Jogi Központ közleménye szerint „az itteni magyarság helyzete egyre rosszabb”¹².

A belgrádi székhelyű Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji (Szerbiai Emberi Jogok Helsinki Bizottsága – SZEJHB) A magyar közösség szerepéről Vajdaság helyzetének meghatározásában elnevezésű, október 16-án Újvidéken tartott panelvitáján elhangzott az is, hogy „már huzamosabb ideje érezzük a többség, a szerbség álláspontjának hiányát a kisebbségek kérdéséről” és hogy „egyfelől Szerbia mindinkább közelít a homogén nemzetállamhoz, másfelől a politikusok még mindig úgy beszélnek a kisebbségekről, mint gazdagságról”¹³.

Svetozar Čiplić¹⁴, a szerb kormány emberi és kisebbségügyi minisztere is elismerte, hogy „Szerbiában nincs koherens, összefüggő rendszer a polgári, politikai, szociális, gazdasági és más jogok megvalósításának ellenőrzésére, ezért nem lehet ezek (a kisebbségek – B. A. megj.) helyzetéről megbízható értékelést adni”¹⁵.

A miniszter ezzel a megfogalmazással valójában megerősítette a civil szervezetek álláspontját, hogy Szerbiában baj van a kisebbségi jogok gyakorlati alkalmazásával, különösen pedig a – különböző rangú és érvényű belföldi és nemzetközi – jogszabályokban megfogalmazott emberi és kisebbségi jogok gyakorlati érvényesítésének ellenőrzésével. A civil szervezetek már jó ideje hiányolják a nemzeti kisebbségek helyzetére

Svetozar Čiplić, az első szerb emberi jogi és kisebbségügyi miniszter

vonatkozó átfogó, objektív elemzés elkészítését, amire a hatalom eddig nem volt hajlandó.

1.2. Külföldi vélemények

A vajdasági kisebbségek helyzetét leginkább a balkáni, vagy délkelet-európai ügyekkel megbízott, illetve hivatalból foglalkozó európai uniós tisztségviselők, az Európa Tanács (ET) és Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) politikusai értékelik, akikről azonban már nem egy alkalommal bebizonyosodott, hogy nem egészen értik, vagy éppen nem is ismerik a vajdasági kisebbségek történelmét, jelenlegi helyzetét és jogaik gyakorlati megvalósulásának problémáit.

Az Európai Parlament (EP) legutóbb 2007. október 25-én Strasbourgban fogadott el jelentést az Európai Unió (EU) és Szerbia viszonyáról, amelyben szó esik a kisebbségek helyzetéről is.

A Jelko Kacin EP-képviselő által – vélhetően a Vajdasághoz fűződő szlovén gazdasági érdekek pártolása okán is – készített jelentés szerint „Szerbiának sikerült javítania az etnikumok közötti kapcsolatokat, különösen a Vajdaságban, ahol csökkent az etnikai villongások száma, ha nem is szűntek meg teljesen”. Az EP arra kérte a szerb hatóságokat, „tegyenek további intézkedéseket a

⁸ GIMPEL Tibor: Parlamenti „busójárás”, Magyar Szó, 2008. október 9., 2. o.

⁹ csin: EU és a vízumigénylés, Magyar Szó, 2007. október 1., 4. o.

¹⁰ Vajdasági Magyar Demokrata Párt: Romlik a vajdasági magyarság helyzete, HÍRLEVÉL, 2007. augusztus 14.

¹¹ BOZÓKI Antal: Magyarok a Vajdaságban <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor#1479> (2007. augusztus 27.), Miniszterelnöki Hivatal Nemzetpolitikai Ügyek Főosztálya, REGGELI SAJTÓFIGYELŐ, 2007. augusztus 28., Vajdasági Magyar Demokrata Párt, HÍRLEVÉL, V. évf. 95. szám, 2007. augusztus 29. és <http://www.mbk.org/php/index.php?newlang=hun>

¹² Hajrá magyarverők!?, Magyar Szó, 2008. november 1., 2., 15. o.

¹³ STG: Egy mítosz végnapjai, Magyar Szó, 2008. október 21., 5. o.

¹⁴ Született Újvidéken, 1965-ben, a jogtudományok magisztere, a szerb Alkotmánybíróság volt bírója.

¹⁵ Toleranciaprogram a középiskolákban, Magyar Szó, 2008. augusztus 2., 3., 5. o.

többszámú Vajdaságban élő nemzeti kisebbségek fejlődésének előmozdítása és a békés együttélés érdekében”. Emellett „biztosítsák, hogy a rendőrség, az ügyészség, a bíróságok és más állami szervek etnikai szempontból semlegesek legyenek”. A parlament felhívta ezenkívül a szerb hatóságok figyelmét, hogy az említett intézményekbe vetett bizalom megfelelő kiépítése érdekében biztosítsák, hogy „az etnikai összetétel megfelelőképp tükröződjék a hatóságok személyzetében”¹⁶.

Az Európa Tanács (ET) Parlamenti Közgyűlése a 2008. október 1-jén Strasbourgban, Jürgen Herrmann német néppárti képviselő jelentése alapján elfogadott határozatában „viszonylag kedvezőnek minősítette a vajdasági kisebbségek helyzetét”, de sajnálatának adott hangot amiatt, hogy 2004-ben a szerb hatóságok nem reagáltak idejekorán a régió etnikumok közötti incidenseire. Hangsúlyozta, hogy az ilyen esetek megismétlődésének elkerülése érdekében a hatóságoknak határozottan kell eljárniuk az erőszakos cselekmények elkövetőivel szemben¹⁷.

Thomas Hammarberg, az ET Emberi Jogi Biztosának 2008. október 15-i szerbiai tartózkodása után adott – diplomáciai nyelven megfogalmazott – nyilatkozata szerint a Vajdaság képviselőivel folytatott megbeszélései során „meggyőződött arról, hogy dicséretes előrelépések sora történt a tartományban élő kisebbségek helyzetét illetően, de még korántsem elégedett az elért eredményekkel”¹⁸. A biztos reményét fejezte ki, hogy „a szerbiai parlament hamarosan elfogadja azokat a törvényeket, amelyek szankcionálják majd a diszkriminációt a társadalomban”¹⁹. Kifejtette, hogy „a készülő törvénycsomagoknak szavatolniuk kell az emberi jogokat, a diszkrimináció-ellenességet és a kisebbségek védelmét”²⁰.

Ugyanazon a napon Hans Ola Urstadt, az EBESZ szerbiai missziójának vezetője is találkozott a vajdasági tisztségviselőkkel. A találkozókról kiadott sajtóközlemény kiemeli, hogy Urstadt szerint Vajdaság az emberi és a kisebbségi jogok területén „kiemelten sikeres és nagyon jó példát mutathat a régió országai számára”. Urstadt értékelése szerint „Szerbia politikailag stabil és négy éven belül minden

Egeresi Sándor és Thomas Hammarberg eszmecsereje (Ótos András felvétele)

átláthatóbb lesz”. Ugyanakkor kiemelte, hogy „Vajdaság jellegzetességeinek köszönhetően Szerbia vonzóbb a külföldi befektetők számára”²¹.

Nem világos azonban, hogy miért kellett a külföldi diplomaták és a vajdasági tisztségviselők beszélgetéseit „zárt ajtók mögött”²² folytatni, és hogy miért nem találkozhatnak továbbra sem a civil szervezetek az európai tisztségviselőkkel? Miért nem lehet a kisebbségek helyzetéről tárgyilagosan tájékoztatni?

Az ilyen protokollhírek kapcsán – amelyeket a Magyar Szó kiemelt helyen közöl, amelyekre viszont a szerb sajtó már alig fordít figyelmet – az olvasóban az a kérdés is felmerül, általában tisztában vannak-e egyes európai tisztségviselők, hogy melyik országban is tartózkodnak éppen? Ez különösen az EBESZ belgrádi küldöttségének vezetőjére vonatkozik. Ez a misszió egyébként az Év embere 2006 díjat Petar Teofilović tartományi ombudsmannak ítélte oda, „az emberi jogok megvalósítása terén kifejtett hároméves tevékenységéért”, vagyis arra az időszakra, amelyben a vajdasági kisebbségek ellen éppen a legnagyobb számú atrocitás és jogsértés történt.

Szükséges lenne, hogy a vajdasági kisebbségek, köztük a magyarok helyzetére vonatkozó eltérő értékelések közötti ellentmondásokat mielőbb feloldanák. Ez csak akkor lehetséges, ha egy átfogó, az élet különféle területére (demográfia, foglalkoztatás,

¹⁶ Kárpáti János, MTI: „Szerbia jövője az EU-ban van”, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=1581> – 2007. október 25.

¹⁷ Kárpáti János (MTI): Határozottabban az etnikai incidensek elkövetőivel szemben, <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=2185> (2008. október 1.)

¹⁸ megértés a bírálatokkal szemben, Magyar Szó, 2008. október 17., 4. o.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo.

²¹ Dió: Fókuszban a Tartomány, Magyar Szó, Magyar Szó, 2008. október 16., 1. és 5. o.

²² Uo. 1. o.

Bojan Pajtić és Hans Ola Urstadt
(Ótos András felvétele)

oktatás, kultúra, közigazgatás, bíróságok, nyelvhasználat stb.) kiterjedő, tudományos módszereken alapuló, tárgyilagos elemzés készülne a nemzeti kisebbségek jelenlegi helyzetéről, alakulásáról, jogainak gyakorlati megvalósításáról, és az eredmények összehasonlíthatók lennének a korábbi helyzettel is.

Petar Teofilović

A tudományos alapú kisebbségkutatás hiánya

Vajdaságban nyolc évvel a hatalomváltás után nincsen egyetlen olyan intézmény sem, amely tudományos módszerekkel foglalkozna a nemzeti kisebbségek helyzetének alakulásával, jogainak megvalósításával. Annak ellenére, hogy a politikusok (leginkább a külföldi vendégek előtt) előszeretettel hangsúlyozzák a tartomány lakosságának soknemzetiségét (a 2002. évi népszámlálási adatok szerint Vajdaság lakosságának 34,95%-át 25 nemzeti kisebbség tagjai adják), a tartományban jelenleg nem végeznek folyamatos és intézményes kisebbségkutatást, így nem léteznek összehasonlítható adatok.

Hogy ez miért van így, annak több oka is lehet. Az egyik például az, hogy a hatalomra bizonyára nem vetne kedvező fényt, ha ország-világ tudomást szerezne a nemzeti kisebbségek valós helyzetéről, a kisebbségi népesség folyamatos csökkenéséről, a foglalkoztatottak közötti vagy a közigazgatásban, az igazságügyben és a rendőrségen dolgozó kisebbségiek aránytalan számáról stb. Egy ilyen (helyzet)elemzés nélkül viszont komoly kisebbségpolitikáról nem is lehet beszélni.

Lehet-e tudományos kutatás vagy felmérés nélkül bármilyen, így komoly kisebbségi politikát is folytatni? Lehet, csak akkor az egy pilóta nélküli repülőhöz hasonlít, és nem a hatalom jó szándékát igazolja.

2.1. Konkrét tanulmányok és elemzések hiánya

A kilencvenes évekkel ellentétben ma már nem hiányoznak a különböző alpművek, mint például a kisebbségek helyzetét és jogállását rendező nemzetközi egyezmények gyűjteményei. Szerb és magyar nyelven is létezik egy-egy ilyen kapitális kiadvány²³.

Hiányoznak azonban az olyan konkrét tanulmányok és elemzések, amelyek – a belső és a nemzetközi jogszabályok alapján – tudományos módszerekkel mutatnák be a nemzeti kisebbségi közösségek helyzetét, a demográfia, a foglalkoztatás, a nyelvhasználat, a helység- és a földrajzi nevek használata, az oktatás, a kultúra, a tudomány, a tájékoztatás, a sajtó, a könyvkiadás és a mindennapi élet egyéb területein.

²³ Szerb nyelven még a Rasim Ljajić által vezetett egykori Kisebbségügyi Minisztérium kiadásában 2004-ben jelent meg Boris Krivokapić a *Kisebbségek védelme a nemzetközi összehasonlító jogban* című háromkötetes, mintegy 2700 oldalas mű (Dr Boris Krivokapić: *Zaštita manjina u međunarodnom uporednom pravu*, Ministarstvo SCG za ljudska i manjinska prava, Institut za uporedno pravo, Beograd, Službeni list Srbije i Crne Gore, Građevinska knjiga, I-III, Beograd, 2004), amely áttekinti a kisebbségvédelem történetét, alapvető kérdéseit és a kisebbségeknek az ENSZ keretében való védelmét. Magyar nyelven a budapesti hvgorac Lap és könyvkiadó Kft. 2006-ban kiadta *A nemzeti és a etnikai kisebbségi jogok nemzetközi forrásai* című magyar, angol és francia nyelvű 922 oldalas kötet, amely első alkalommal gyűjti össze az EBESZ és az EU kisebbségi jogi szempontból legfontosabb dokumentumait.

A Szerbiai Emberi Jogok Helsinki Bizottsága (SZEJHB) 1999 óta évente megjelenő emberi jogi vonatkozású jelentéseiben elemzi a kisebbségek helyzetének alakulását is. A kisebbségek vonatkozásában két külön kiadványt is megjelentetett, amelyek közül az egyiknek A nemzeti kisebbségek és

Sonja Biserko, a SZEJHB elnöke

a jog (Nacionalne manjine i pravo, Beograd, 2002), a másiknak pedig A kisebbségek és a tranzíció (Manjine i tranzicija, Beograd, 2002) a címe.

Az újvidéki Emberi Jogi Központ (Centar za ljudska prava) külön kiadványban foglalkozott a kisebbségek oktatási jogának megvalósulásával²⁴. Feltehetően a Tartományi Kisebbségügyi Titkárság és az egyes szaktárcák (pl. az oktatási–művelődési) is rendelkeznek a tevékenységi területeikkel kapcsolatos kisebbségi vonatkozású adatokkal. Ezek főleg a hatalmi szervek számára készült tájékoztató jellegű anyagokban található, és leginkább napi politikai célokat szolgálnak. Ezek közé tartoznak a tartományi ombudsman 2004 óta készülő évi jelentései, amelyek egy fejezetben foglalkoznak a „nemzeti kisebbségek jogainak védelmével” is²⁵. Az ilyen jelentések azonban általában jókora késéssel kerülnek megvitatásra a Tartományi Képviselőház elé, illetve jutnak a közvélemény tudomására.

2.2. Magyar szervezetek kutatásai

Az 1991-ben alakult Magyarorsággutató Tudományos Társaság (MTT) eddigi tevékenysége folyamán –

legalábbis a honlapján²⁶ található adatok szerint – foglalkozott ugyan kisebbségi közösségünket érintő több részleges kérdéssel (ilyenek a nemzeti és vallási azonosságtudat, kisebbségi életfelfogások, emberjogi és kisebbségjogi kérdések, anyanyelvű oktatás, a vajdasági iskolahálózat feltérképezése, a vajdasági magyarság migrációja, demográfiai,

Dr. Gábrity Molnár Irén, az MTT elnöke
(Tímár Zsolt felvétele)

történelmi és helytörténelmi kutatások, az értelmiség és az ifjúság magatartásvizsgálata), erejéből azonban a vajdasági magyarság helyzetének átfogó tanulmányozására már nem futotta. (Vagy a magyarországi forrásokból erre már nem folyósítottak támogatást?)

Az 1997-ben alakult Vajdasági Magyar Tudományos Társaság (VMTT) elsődleges célja, hogy hozzájáruljon a vajdasági magyar nyelvű tudományosság fejlesztéséhez, a közép- és felsőfokú magyar oktatás fejlesztéséhez, valamint a tudományos publikációk magyar nyelven való közzétételéhez. A kisebbségkutatás terén foglalkozott a vajdasági helységnevek használatával (2000), a tartományi magyar tannyelvű oktatás helyzetével, kulcskérdéseivel és távlataival (2002), történelemtanításunk alappilléreivel (2003), a vajdasági magyarság és az autonómia kérdésével (2003) és a délvidéki rémuralommal (2004). A VMTT-nek sem sikerült azonban kisebbségi közösségünk helyzetét átfogóan elemezni, stratégiai kérdéseit és fejlődési irányát meghatározni. Úgy tűnik, mintha a VMTT tevékenysége – dr. Ribár Béla elnök (2006. március 24-i) elhalálása óta – ha nem is fulladt ki, de jelentősen csökkent.

Nincsen tudomásunk arról sem, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézete –

²⁴ Centar za ljudska prava, Pravo pripadnika nacionalnih manjina na obrazovanje u Vojvodini, Novi Sad, 2005.

²⁵ Az ombudsman 2004–2007. évi jelentéseit (Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana) lásd a <http://www.ombudsmanapv.org/dokumenti.html#2007ser> honlapon

²⁶ Lásd: <http://www.mtt.org.yu/>

Dr. Ribár Béla (1930–2006), a VMTT első elnöke

annak ellenére, hogy a vajdasági magyarságot is érintő publikációkat jelentet meg – bármilyen módon bekapcsolta volna a kisebbségi kérdésekkel foglalkozó vajdaságiakat (az innen elszármazottakon kívül) kutatási programjaiba, vagy netán meghívta volna az általa szervezett valamilyen tudományos tanácskozásra. E sorok írójának ismeretei szerint – meglepő módon – még a kapcsolatok felvételét sem kereste az MTA külhoni társaságának az ilyen témák iránt érdeklődő itteni tagjaival.

Hasonló a magyar Miniszterelnöki Hivatal Nemzetpolitikai Ügyek Főosztályának viszonyulása is, amely nem a szakmai felkészültség, hanem a politikai pártokhoz való kötődés alapján támogatja vagy kéri ki kisebbségi ügyekben a délvidékiek véleményét.

Az MNT évente készült – saját (látszat)tevékenységét igazolni hivatott – jelentései és a vajdasági magyar politikai pártok kisebbségi létünkkel kapcsolatos időszaki, leginkább részleges dokumentumai – érthetően – a legtöbb esetben a napi politika függvényében és nem a tudományos alaposág igényével íródtak.

2.3. Civil kezdeményezések

Vajdaságban két – anyagi eszközökkel és támogatásokkal jóformán nem rendelkező – civil szervezet foglalkozik az emberi és a kisebbségi jogok érvényesülésével: az újvidéki székhelyű Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület és a szenttamási Emberi Jogi Központ (EJK).

Az Árgus 2001. június 15-én alakult és még abban az évben évkönyvet adott ki, amely már akkor átfogó betekintést adott a vajdasági magyarság helyzetébe. A egyesület 2004-ben külön évkönyvet adott ki a vajdasági kisebbségek 2003/2004 évi zaklatásáról, amelyet újvidéki tartózkodása alatt

Az Árgus logója

Doris Packnak is átadott, de számos belföldi, valamint külföldi közéleti személyiségnek és nemzetközi szervezeteknek is eljuttatott.

Az EJK jele

Andreas Grossnak, az Európa Tanács tényfeltáró bizottsága vezetőjének 2007. november végén az Árgus jelentést adott át a vajdasági magyarok helyzetéről és a zaklatásokról. A jelentéshez tartozó 22 pontból álló (magyar, szerb és angol nyelvű) memorandum tartalmazza a vajdasági magyarok megoldásra váró problémáit és elvárásait is. Támogatás hiányában az egyesület azonban csak nagy nehézségek árán jelenteti meg kiadványait és újítja honlapját²⁷.

Az EJK 2003 végén – akkor még az Összefogás a Fennmaradásért név alatt – hozta létre az első internetes adatállományát²⁸, majd 2005. október 15-én tüntetést szervezett Szabadkán (Civil Mozgalom név alatt). A hivatalosan civil szervezatként bejegyzett, de intézményként definiált Emberi Jogi Központ végül 2006 januárjában alakult meg.

Az EJK legfőbb feladatának „a délvidéki magyarságot ért jogsértések felkutatását és dokumentálását, illetve a nemzetközi jogvédő szervezetekkel való együttműködést tartja, de lehetőségeinkhez mérten, ingyenes jogi tanácsadást és jogi képviseletet is biztosít”. Eddig több beszámolót jelentetett meg a magyarellenés támadásokkal és incidensekkel kapcsolatban. Legújabb, 2008. május

²⁷ Lásd: <http://www.argus.org.rs>

²⁸ Lásd: <http://www.humanrightscenter.net/hu/>

végén készült jelentése fényképes dokumentációt és rövid összefoglalót tartalmaz a délvidéki magyarok helyzetéről.

Mind az Árgusnak, mind az EJK-nak fontos szerepe van a vajdasági magyarok aktuális helyzetének megvilágításában és problémáinak a szerbiai és a nemzetközi közvélemény elé tárásában. A civil szervezetek és az egyéni publikációk azonban nem helyettesíthetik az intézményes és folyamatos tudományos kisebbségkutatást.

2.4. Furcsa viszonyulások

A civil szervezetek jogosan elégedetlenek amiatt, hogy tevékenységük nem részesült/részesül támogatásban²⁹.

Egyrészt, a magyar hatóságok bizonyára nem szívesen támogatják az olyan civil projektumokat, amelyekhez a támogató neve is odakerül. Talán attól is ódzkodnak, hogy Szerbia ezt a belügyeibe való beavatkozásnak tekintheti, főleg ha az emberi jogokról és az atrocitásokról is szó esik. (A magyar külügyesekhez bizonyára még nem jutott el a nemzetközi közösség álláspontja, miszerint a kisebbségek helyzete – a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó Keretegyezmény 1995. február 1-jei elfogadásától – már nem tartozik az egyes államok kizárólagos belügyei közé.)

Másrészt, a szerbiai hatalomnak egyenesen nem érdeke a kisebbségkutatások támogatása³⁰.

Furcsa azonban a New York-i székhelyű, a budapesti Miniszterelnöki Hivatal épületében működő Magyar Emberi Jogok Alapítvány (Hungarian Human Rights Foundation – HHRF)³¹ viszonyulása is a vajdasági civil szervezetekhez. Az alapítvány vezetői eddig figyelemre sem méltatták a két említett vajdasági civil szervezet kezdeményezéseit, pedig tudniuk kellene, hogy New York-ból, de Budapestről is, másként látszik a vajdasági magyarok helyzete, mint például Adáról, vagy éppen Temerinből.

Mindez természetesen megnehezíti a tevékenységet. Az Árgus az ilyen viszonyulások miatt újabban nem pályázott sem magyarországi, sem szerbiai támogatásra.

A HHRF logója

Szükséges lenne tehát hogy az MTT, a VMTT vagy valamelyik civil szervezet jobban és hatékonyabban készüljön föl a vajdasági magyarok helyzetének tárgyilagos és folyamatos kutatására. Ennek egyik feltétele, hogy az anyaországi szervezetek, alapok stb. másként viszonyuljanak a kutatásban érdekelt vajdasági szervezetek és személyek iránt, valamint az itteni fiatal értelmiségiek egy csoportját sürgősen fel kell készíteni a kisebbségi kérdésekben való jártasságra is. Ezek elmaradása esetén, a kisebbségkutatás (még egy ideig) a jelenlegi szinten marad, vagy teljesen ellehetetlenül.

3. Lássuk azonban sorjában, hogyan is valósulnak meg kisebbségi jogaink az élet egyes területein.

Demográfiai mutatók és előrejelzések

A vajdasági magyarok helyzetével és problémáival kapcsolatban emlékeztetni kell a közvéleményt arra, hogy még mindig a magyarok képezik Szerbiában (és a Vajdaságban) a legnagyobb lélekszámú kisebbséget, ezért a magyar kisebbség a multikulturalizmus fontos eleme. A katolikus és a református valláshoz való tartozásuk miatt a magyarok Szerbiában kettős – etnikai és vallási – kisebbséget alkotnak. Ezért nem véletlen a szerb nacionalisták mondása: „Pacifikálni kell a magyarokat, s akkor Szerbiában meg lesz oldva a kisebbségi kérdés.”

1910-ben 425 672 vajdasági magyar lakos, vagy az összlakosságban 28,1% volt a magyarok részvétele. Ez az arány 1941-ig meg is maradt, azzal, hogy a magyarok száma időközben 456 770-re növekedett³².

²⁹ Erről a problémáról Andróczy Csaba, a szenttamási EJK egyik vezetője a *Kit támogatnak?* című írásában részletesen is beszámolt (Magyar Szó, 2008. június 14., 15., 15. o.).

³⁰ Petar Lađević, a szerb kormány Ember- és Kisebbségjogi Hivatalának volt igazgatója például a *Danas* napilapban 2008. június 12-én „Sokat fecsegnek a gyűlöletbeszédéről” címmel közölt interjújában azt nyilatkozta, hogy „Szerbiának nincsen szüksége emberi- és kisebbségügyi minisztériumra, mert nem tudni, hogy mivel is foglalkozna az”. Lásd: Snežana ČONGRADIN: *Mnogo se truća o govoru mržnje*, *Danas*, 2008. június 12., 5. o.

³¹ Hungarian Human Right Foundation (HHRF), lásd: <http://www.hhrf.org/hhrf/>

³² Forrás: Kocsis Károly: *Magyar kisebbségek a Kárpát-medencében*. In: Bihari Zoltán (szerk.): *Magyarok a világban. Kárpát-medence*. CEBA Könyvkiadó Budapest, 2000, 16. (Tátrai Patrik: *A magyar kisebbségek demográfiai fejlődésének fő irányvonalai a kommunizmus évtizedeiben, Kisebbségi Magyar közösségek a 20. században*. Szerkesztette: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László, Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2008, 312. o.)

A magyarok számának és arányának változása a Vajdaságban (1910–1941)

1910	425 672	28,1%
1930	376 176	23,2%
1941	456 770	28,5%

A Vajdaságban a szocializmus negyven éve alatt Nyugat-Bácskában, valamint a Bánság középső és déli részében húzódott erősebben össze a magyarság. A városok közül Újvidék, a tartományi központ gyorsan elszerbesedett, a magyarok aránya 10% alá csökkent, de a többi városi rangú településen is jelentős volt visszaszorulásuk (pl. Temerinben). 1990 körül a magyar etnikai terület Észak-Bácskára és Észak-Bánátra terjedt ki, a határtól egészen Temerinig nyúlt délre. A Tisza melléki tömbön kívül eső területeken azonban jelentősen felgyorsult a szórványosodás. Az 1991-es népszámlás szerint a Délvidéken 10 városban alkottak a magyarok helyi többséget (Szabadkán csak relatív többséget)³³.

A magyar nemzetségűek száma és aránya a Vajdaságban (1941–1990)³⁴

1941	473 241	28,5%
1948	428 932	25,8%
1961	442 561	23,9%
1971	423 866	21,7%
1981	385 356	18,9%
1991	339 491	16,9%
2002	290 207	14,28% ³⁵

(Szerbiában + 3092 = 293 299 = 3,91%)³⁶

A 2002-es népszámlás adatai szerint Vajdaság 2 054 487 lakosa közül 290 207 volt magyar, vagyis nemzettársaink Szerbia lakosságának 3,9, a tartomány lakosságának pedig 14,28%-át képezték. Önmagában már az a tény, hogy a magyarok aránya a tartomány összlakosságában 1950 óta (25,8%) csaknem megfeleződött (14,28%-ra esett) és továbbra is folyamatosan csökken, önmagáért beszél a vajdasági magyarok helyzetéről és a szerb állam irántuk való viszonyulásáról.

Az 1991. évi népszámlálási adatokhoz viszonyítva a magyarok száma 2002-ig 49 284-gyel, illetve 15%-kal csökkent. Ennek az okai nincsenek eléggé feltárva, de ehhez mindenképpen hozzájárult az alacsony szaporulat és főként a fiatalok elvándorlása, valamint az asszimiláció különböző formái. Egy

ekkora létszámú őshonos kisebbségnek azonban kijár a valódi nemzeti kisebbségi autonómiára való jog. Szerbiában azonban a kettős mérce érvényesül: a koszovói szerbeknek jár a tényleges autonómia, a szerbiai kisebbségeknek viszont nem.

A becslések szerint az elvándorlás, beolvadás, vegyes házasságok, alacsony születésszám, elhalálozás következtében a magyarság jelenlegi száma 274 070-re becsülhető. Tehát ennyi magyar van most a Vajdaságban, vagyis 16 137-tel kevesebben, mint 2002-ben. A demográfusok szerint még ez is optimista becslés.

Az előrejelzések szerint 2022-ben már 200 000-es, 2032-ben pedig 150 000-es kisebbségben leszünk. Ezzel összhangban a községekben is fogy a magyar lakosság. Példaként említhetjük Újvidéket: 1991-ben 20 245 magyar volt a községben, 2002-ben már csak 15 687, míg a község lakosainak száma 265 464-ről 299 294-re emelkedett³⁷.

Az 1991. és 2002. népszámlálási adatokat összehasonlító elemzés azt mutatja, hogy a tartomány lakosságának nemzeti összetétele, egészében véve, megváltozott oly módon, hogy a kisebbségi közösségekhez tartozók száma csökkent, s ezzel az összlakosságban részt vevő százalékarányuk is, míg a szerbként nyilatkozók számaránya növekedett. Vajdaságban (az említett népszámlálási adatok szerint) 170 454-gyel több szerb él, mint az előző időszakban (miközben a lakosság száma az elmúlt 11 évben mindössze 19 475-tel nőtt), a százalékarányuk pedig Vajdaság lakosságában 57,21%-ról 65,05 százalékra emelkedett.

– 1990 és 1993 között, majd 1995-ben több mint 270 000 menekült telepedett le a tartományban, ami az összes szerbiai menekült 40%-a, Vajdaság lakosságának pedig a 13%-a. A menekültek 92%-a szerb nemzetiségű volt, akik a délszláv háború során több hullámban érkeztek, elsősorban Horvátországból, majd Boszniából. Elsősorban Bácska délnyugati részén és Szerémségben telepedtek le, valamint a nagyobb városokban. A Tisza vidéki magyar etnikai tömb területére viszonylag kisszámú (5891 főnyi) szerb, az összes vajdasági szerb menekültnek 2,4%-a telepedett le. A kedvező fekvésű, jó közlekedésű magyar többségű városokban és urbanizált térségekben viszont számottevő szerb menekült talált új otthon (pl. Szabadkán 6401, Temerinben 3444, Óbecsén 1471, Palicson 1359 és Topolyán

³³ Uo., 312. o.

³⁴ Uo., 312. o.

³⁵ Matuska Márton: Öregsünk és fogyunk, *Magyar Szó*, 2003. január 10., 8–9. o.

³⁶ Uo. és dr. Gábrity Molnár Irén: Népeségmozgás – térségünk jövőképe, *Aracs – a délvidéki magyarság közéleti folyóirata*, 2008. október 23., 9. o.

³⁷ Badis Róbert: Hányan is vagyunk?, *Magyar Szó*, 2007. május 19., 20., Hétvége, II. o.

1200). A NATO 1999. évi bombázása után megkezdődött a koszovói menekültek Vajdaságba érkezése is. A vajdasági magyar szervezetek becslései adatai szerint kb. 10–15 ezer új menekült (elsősorban koszovói roma) érkezett a tartomány területére. A 2001 februárjában életbe lépett módosított jugoszláv állampolgársági törvény alapján szokatlanul rövid idő alatt összesen 125 000-en kapták meg a állampolgárságot, ebből 80 000 ezer személy lett kettős állampolgár. 2007 folyamán újra könnyítettek a szerb állampolgárság megszerzésén és lehetővé tették a kettős állampolgárságot szinte minden kérvényezőnek (pl. az összes Montenegróban élők is) – írja dr. Gábrity Molnár Irén a Népeségmozgás – térségünk jövőképe című tanulmányában³⁸.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy Vajdaságnak egészében véve jelentősen megváltozott az etnikai összetétele, de azoknak a községeknek is, amelyekben a magyar nemzeti közösség tagjai képezték a többséget. Egyes községekben (Apatin, Temerin, Törökkanizsa és Bégaszentgyörgy) a magyarok közé nemzetközi segíellyel telepítették le a szerb menekülteket. Temerinben pedig külön városrészt építettek nekik, a falu így veszítette el magyar többségi jellegét.

Pásztor István

A vajdasági magyar pártok és politikusok segélykérését és figyelmeztetését a szerb menekültek betelepítésével és az etnikai arányok megváltoztatásával kapcsolatban a nemzetközi szervezetek nem kezelték kellő megértéssel és komolysággal, noha az első pillanattól kezdve mindenről pontos értesüléseik voltak.

A demográfusok szerint „ha egy közösség lélekszáma 300 000 alá süllyed, akkor az elveszik”, Pásztor István, a VMSZ elnöke viszont azt ígéri, hogy „ez az itt élő magyarsággal nem fog megtörténni”³⁹. Reméljük, hogy neki lesz igaza.

Gazdasági helyzet

A vajdasági magyarok gazdasági helyzete az elmúlt két évtizedben folyamatosan rosszabbodott. A magyarok többsége kimaradt a magánosítási folyamatokból. Ezenkívül a magyarok a többi nemzeti közösséghez viszonyítva aránytalanul nagyobb számban maradtak munka nélkül, az elbocsátások és foglalkoztatás következtében, vagy éppen a nemzeti hovatarozás miatt, nem kaptak munkát. Másrészt, akik sohasem éltek itt, állami segédlettel előnyösen föld- és háztulajdonhoz jutottak⁴⁰.

Ez a terület csaknem teljes mértékben kivizsgálatlan, és az is gondot okoz, hogy az állami szervek és szolgálatok nem rendelkeznek még a foglalkoztatottak és a munkát keresők nemzeti hovatarozásával kapcsolatos adatokkal sem.

A Szerbiai Emberi Jogok Helsinai Bizottsága 2002-ben kutatásokat végzett Vajdaság 36 községében (a 45 közül) az állami, illetve köztulajdonban lévő vállalatokban és a köztulajdonban lévő bankokban⁴¹. A kutatás eredményei szerint vezető beosztásban a szerb nemzetiségűek voltak túlsúlyban.

A köztulajdonban lévő vállalatokban a megvizsgált 36 községben a szerbek 66,66%-ban, a montenegróiak 6,25 százalékban voltak képviselve, az igazgatói helyeknek összesen 72,91%-ával. A köztulajdonban lévő bankoknál ez az aránytalanság valamennyivel kisebb, mivel a vezető beosztásban lévőknek 64,63%-a szerb, 2,43%-a pedig montenegrói, összesen 67,06%⁴².

A 39 község 76 kommunális vállalata közül 54-ben (kivéve Szabadkát, ahonnan „nem lehetett beszerezni adatokat”), az igazgató szerb nemzetiségű, illetve ezen a poszton 71,05%-kal vannak képviselve, ami 19,72%-kal meghaladja a megvizsgált községek lakosságában képviselt számarányukat. 16 kommunális vállalatnak van magyar igazgatója, ami 21,05%-ot tesz ki, és ez nagyjából megfelel a

³⁸ Lásd a 36-os jegyzetben említett kiadványban, 13–14. o.

³⁹ '56-os megemlékezés – Pásztor István: A nemzeti maximum programját szorgalmazzuk, <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=7565>, 2008. október 22.

⁴⁰ Prof. dr. Szalma József: A vajdasági magyar koalíciónak is meg kellene tárgyalnia!, Vajdasági Magyar Demokrata Párt, HÍRLEVÉL, VI. évf. 148. szám, 2008. november 1.

⁴¹ Helsinai odbor za ljudska prava u Srbiji, Nacionalne manjine i pravo, Helsinške sveske br. 15, Beograd, 2002. Ismereteim szerint Szerbiában ez az egyetlen ilyen témájú kutatás (B. A. megj.).

⁴² Uo., 95. o.

megvizsgált községek lakosságában képviselt számarányuknak⁴³.

A körkérdésben részt vett 240 vállalat közül 160-nak, azaz 66,66%-ának volt szerb igazgatója, ami 15,33%-kal több, mint lakossági számarányuk a megvizsgált községekben. Magyar igazgatója 27 vállalatnak volt, vagyis a vállalatok 11,25%-ának, ami 9,86%-kal kevesebb, mint lakossági számarányuk a megvizsgált községekben⁴⁴.

A 36 megvizsgált község 82 bankja és bankfiókja közül, amelyek részt vettek a körkérdésben, 53 élén állt szerb (64,63%), magyar nemzetiségű vezető pedig 9 (10,97%) volt, ami jóval kevesebb, mint lakossági számarányuk a megvizsgált községekben⁴⁵.

A vajdasági magyarság gazdasági helyzetének kutatásával újabban Gábrity Molnár Irén foglalkozott részletesebben⁴⁶. Ennek eredményeit röviden a következőkben lehet összefoglalni:

1. A magyar aktív népesség száma több mint 33%-kal csökkent az 1961–2002 közötti időszakban: ugyanakkor az aktív keresők száma szó szerint azonos maradt! Az inaktív népesség száma és aránya nőtt: 1953-ban gazdaságilag aktív személyre 98 gazdaságilag inaktív kereső személy jutott, 1991-ben 108 fő, 2002-ben pedig már 120.

2. A vajdasági magyarok körében kevesen tartanak fenn saját vagy családi vállalkozást. Legtöbbször (a foglalkoztatottak között – B. A. megj.) még mindig állami alkalmazottak, pedig a munkavesztés veszélye folyamatosan jelen van.

3. A magyarok foglalkoztatottságának nemzetgazdasági ágazatok szerinti összetétele ipari (8,1% építőipar és egyéb 23%) és mezőgazdasági (23,8%)

dominanciát mutat, ezek közül az építőipar minden nyolcadik alkalmazottat foglalkoztatja. A vajdasági magyar keresők kb. 16,1 százaléka főként az állami egészségügyi, szociális, oktatási stb. szektorban dolgozik.

4. Slobodan Milošević hatalomátvétele (1987. szeptember 23-án, a Szerb Kommunista Szövetség 8. ülésén – B. A. megj.) után megszűnt a titói Jugoszlávia nemzetiségi kulcsrendszere, amelynek értelmében a kisebbségek esetében alkalmazni kellett az arányos részvételt a társadalmi, a kulturális és a gazdasági életben. A szakmai alkalmasság elvének kizárólagos hangsúlyozása a gyakorlatban a nemzetiségek tagjait az állami és a társadalmi élet peremére szorította. Ennek hatására a magyarok ma már a tömbmagyarság által lakott területeken is, számarányukhoz viszonyítva, mélyen alulreprezentáltak az állami vállalatok vezetői között vagy a közigazgatásban.

5. A kereskedelem és a vendéglátóipar a magyarok 14,1%-át foglalkoztatja, ami a többségi nemzethez képest alulreprezentáltságot jelent. Az üzleti forgalommal jellemezhető piaci ágazatokban (közlekedés, logisztika, hírközlés, pénzügy, bankok stb.) a magyarok részvétele szintén alacsonynak mondható (4,8%).

6. Tipikus magyar foglalkozások a Vajdaságban: építőmunkás, gyári, mezőgazdasági alkalmazott, egészségügyi dolgozó, pedagógus. Alulreprezentáltság tapasztalható viszont az informatikai, pénzügyi és közigazgatási szakmákban.

Szerb és magyar aktív kereső népesség foglalkozás szerint ⁴⁷	Szerb		Magyar	
Szakember (önálló értelmiségi)	32 309	7,1	3985	3,9
Szaktisztviselő (beosztott értelmiségi)	84 187	18,4	13 275	12,9
Irodai dolgozó	32 007	7,0	5 205	5,1
Szolgáltató és kereskedelmi foglalkozású	56 105	12,3	8425	8,2
Mezőgazdasági magántermelő	59 718	13,1	24 978	24,3
Kisiparos	52 538	11,5	14 792	14,4
Gép- és gépszerelő és -szerelő	65 743	14,4	15 913	15,5
Elemi foglalkozás	39 773	8,7	12 635	12,3
Egyéb	12 899	2,8	910	0,9

⁴³ Uo., 94. o.

⁴⁴ Uo., 94. o. Ezek a kutatások viszont nem ölelték fel a gazdaság állami szektorában dolgozók nemzeti összetételét. Ha ilyen kutatások folytak volna, az eredmények még kedvezőtlenebbek lennének. Érdekes volna megtekinteni, mit mutatnak ezek az adatok most. Egyébként a munkára és az esélyegyenlőségre való jog általában kimarad a kisebbségek helyzetével foglalkozó tanulmányokból.

⁴⁵ Uo., 95. o.

⁴⁶ Gábrity Molnár Irén: A gazdasági erősségünk/erőtlenségünk tájékozta Vajdaságban, Magyar Szó, 2008. augusztus 18., 10. o. és augusztus 25., 10. o.

7. A vajdasági magyar lakos viszonylagos helyhez kötöttséget mutat, mivel 85%-uk lakhelyével megegyező településen dolgozik/dolgozott. Többségük falun és kisvárosban él. Az adatokból kiderül, hogy a foglalkoztatottak mindössze 12,8 százaléka ingázik 50 kilométeren belüli másik településre⁴⁷.

E szerint a tanulmány szerint a lakástulajdonosok részaránya a vajdasági magyarok körében viszonylag magas, a háztartás felszereltsége közepes színvonalú, de a havi összjövedelem és a közlekedési feltételek (öreg autók) jelenlegi mutatói elégtelen életminőségre utalnak, ugyanúgy, mint a havi fogyasztási szerkezet, amikor egy-egy átlagos háztartásban nem tudnak semmit se félretenni, és hónapról hónapra élnek. Az ilyen anyagi feltételek azt jelzik, hogy a vajdasági magyarok anyagi életfeltételei nem kielégítőek, a tájkaraktert meghatározó anyagi tájidentifikációs elem degradálást mutat. Erre válaszlehetőségek lehetnek a munkahelyváltás, vállalkozások beindítása, elköltözés, továbbtanulás stb.⁴⁸

Záradékként a tanulmány szerzője a magyarok identitásvesztésének okai közé sorolja a természeti-ökológiai örökség vesztesét (termőföld-tulajdon, élőhely leszűkülése, mobilitás gyengülése), másodsorban a demográfiai szerkezetváltozásokat (előregedés, emigráció és a betelepítések által kiváltott lakosságfogyás), harmadsorban a gazdasági erőtlenség és a társadalmi-politikai élet peremére szorulást, és végül a társadalmi örökség sorvadását (kulturális, vallási másodrendűség megélése, nyelvhasználati gondok).

Nem véletlen tehát, hogy a zentai Identitás Kisebbségkutató Műhely kutatásának eredményei azt mutatják, hogy a megkérdezett vajdasági magyar fiatalok „közel fele (46,4%-a) foglalkozik a kivándorlás gondolatával”. A fiatalok 13,9%-a „már biztosan eldöntötte, hogy kivándorol Szerbiából”⁴⁹.

A VMSZ Új Esély című lapjának 2007. október 10-i száma szerint a Vajdasági Nagyberuházási Alap pályázatán „a többségében magyarok lakta községek (Ada, Becse, Csóka, Kanizsa, Kishegyes, Szabadka, Topolya és Zenta) 2 milliárd 204 millió dinárt, a szórványban élők 399 millió 504 ezer dinárt nyertek el”⁵⁰. A VMSZ ezt „sikertörténetnek” nevezi, miközben

a kiosztott összeg nem éri el az Alap költségvetésének még a 10 százalékát sem, vagyis kevesebb, mint a magyarok részvétele a tartomány lakosságában (14,28%)⁵¹.

Válságos helyzetbe jutott például a 38 ezer lakosú bácskai Topolya egykor virágzó gazdasága. Tönkrementek az egykor jól teljesítő vállalatok, és a privatizáció miatt számos embert az utcára tettek. Az elmúlt tíz év alatt megduplázódott a munkanélküliek száma, és mára eléri a 6000 főt. Sokakat pedig már kilakoltatással fenyegetnek⁵². A szerb parlament által 2008. december 22-én elfogadott, a bíróságok és ügyészségek székhelyéről és területéről szóló

A magyarcsernyi cukorgyár
(Kecskés István felvétele)

törvény szerint megszűnik a topolyai Községi Bíróság jelenlegi státusa⁵³.

Magyarcsernye lakossága az elmúlt évtizedek alatt csaknem megfeleződött. A község székhelyén ma már mindössze 1750-en élnek. A cukorgyáron kívül tönkrement a szövetkezet, vele együtt a malmuk és pékségük is, becsuktak a textilipari kisüzemek, az Istra kereskedelmi vállalat, minimális kapacitással termel az étolajgyár⁵⁴.

A Molin Földműves Szövetkezet valamivel több mint 1500 hektárnyi földjének 80 százaléka állami tulajdonban van. Ennek java része a II. világháború végéig Mollydorf (Molyfalva) német falu lakosainak a tulajdonában volt. Várják a privatizációt, de a föld nem

⁴⁷ Uo., 2008. augusztus 25., 10. o.

⁴⁸ Uo., 2008. augusztus 18., 10. o.

⁴⁹ Badis Róbert: Mérsékeltlen bizakodó (5.), Magyar Szó, 2008. október 29., 5. o.

⁵⁰ Új Esély, 2007. október 10., 1. és 3. o.

⁵¹ Uo., 1. o. „Eredetileg az Alap költségvetése 22,8 milliárd dinár volt. 8 milliárdot a szerb kormány saját hatáskörében osztott ki. Ez a döntés egyértelműen megkárosította az Alapot” (uo., 3. o.).

⁵² Sok topolyai család kilátástalan helyzetbe került (dunatv.hu), Vajdasági Magyar Demokrata Párt, HÍRLEVÉL, VI. évf. 147. szám, 2008. október 29.

⁵³ H. E.: Ne legyenek egyenlők és egyenlőbbek, Magyar Szó, 2008. október 30., 8. o. és V. Laloš: Bačka Topola, Senta i Bečež moraju imati osnovne sudove, Danas, 2008. december 22., 3. o.

⁵⁴ K. I.: Ócskavasba kerül a cukorgyár?, Magyar Szó, 2008. szeptember 20., 21., 5. o.

az övéké. Így nem is adhatják el. Az EU-ba pedig csak akkor lehet majd menni, ha előtte letisztázódik a második világháború után nacionalizált vagy visszaszámított, illetve megtörtént a kártalanítás. Vagyis meg kell hallgatni azok véleményét is, akiktől annak idején elvették. Maradt a cégtábla, meg a létbizonytalanságban élő 73 egykori dolgozó. Az emberek már hosszú ideje szociális bizonytalanságban élnek, mert legtöbbször kevés földdel rendelkeznek, s családjukat kizárólag bérükből tartják el. A havi járandóságot pedig sokáig csak annak köszönhetően voltak képesek úgy-ahogy biztosítani, hogy a termést még zölden eladták. De ma már azt sem tehetik. Az egykor jó hírű szövetkezetnek mára egyetlen dolgozója maradt, az pedig Nagy József igazgató. A Molin válságát megérzi az egész falu, mert a szövetkezet volt a kommunális beruházások legnagyobb pénzelője: segítségével fúrták a kutakat és épült ki a falu úthálózatának több mint a fele. De támogatás nélkül maradt a civil szféra is. Pályázati pénzekből nem sok jut erre felé⁵⁵. Hasonló helyzetben van sok más magyar lakta vajdasági helység is.

Nagy József (Kecskés István felvétele)

A VM DP intézőbizottsága 2009. január 7-i Temerinben kiadott közleményében megállapítja, hogy „az egyre mélyülő gazdasági és a vele járó szociális válság különösen sújtja nemzeti közösségünket és serkenti a benne zajló leépítési folyamatokat”.

A VM DP szerint ennek több oka van:

- a többiekkel együtt közösségünket is sújtja az infláció, a szociális háló hiánya, vagy elégtelen volta, a romló munkakörülmények, a csökkenő munkabérek, valamint elhúzódó gondok, mint amilyen a vagyonvisszaszámlálás hiányos megvalósulása;
- a magyarokat, részarányukhoz mérten, továbbra is fokozottabban sújtja a munkanélküliség;
- azb társaik;
- az elmúlt másfél évtizedben jelentősen romlott a munkaképes magyar lakosság szakképzettségi összetétele, ami a foglalkoztatottak egy-egy rétegén belül a magyarok számára jelentős anyagi hátránnyal jár;
- a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, valamint a társadalmi tevékenységek szférájában állandó jelleggel hiányoznak a magyarok. A számarányos foglalkoztatásra vonatkozó vérszegény kezdeményezéseknek nincs, vagy alig van eredménye;
- rossz a magyarok számaránya az egyetemi hallgatók között, nincsenek hatékony intézkedések a helyzet javítására;
- a korrupciótól átitatott gazdasági légkörben a magyar kis- és közepes vállalkozók jelenléte a munkaadók között az anyagi alap, valamint a kapcsolati tőke hiánya miatt elenyésző;
- a rendszerváltás leelején a magyar gazdák mezőgazdaságban való jelentős szerepe képletesre zsugorodott, s gyenge felhalmozó-képességük folytán sokan még az egyre csökkenő mezőgazdasági támogatásokhoz sem jutnak hozzá⁵⁷.

Részvétel a döntéshozatalban

A nemzeti kisebbségi közösségek hatékony és (rész)arányos részvételének biztosítása a közügyek irányításában és a döntéshozatalban ma már nemzetközi követelmény. A vajdasági magyarságnak is érdeke, hogy minden szinten (a települési önkormányzatok és a tartomány szintjén is) ilyen képviselete legyen a döntéshozatali folyamatokban.

Az 1999-es Lundi ajánlások nemzeti kisebbségek hatékony részvételéről a közéletben (EBESZ 6.) pontja szerint „az államoknak biztosítaniuk kell a kisebbségek számára, hogy hangjuk hatékonyan hallatszódjon a központi hatalom szintjén, amit

⁵⁵ A felvételt és a szöveget Kecskés István bocsátotta rendelkezésemre.

⁵⁶ VM DP: A vajdasági magyarok és a szociális válság, HÍRLEVÉL, 2009. január 7.

⁵⁷ Családi Kör 2001. július 19. o.; július 26., 19. o.; augusztus 2., 19. o., augusztus 9., 17–18. o.; augusztus 16., 17–18. o. és augusztus 23., 17–18. o. Fordította: Bozóki Antal. Az ajánlások eredeti, angol nyelvű és a fordítás alapjául szolgáló szerb nyelvű szövegét a Foundation on Inter-Ethnic Relations (Multiethnikai Viszonyok Alap) adta ki, az ISBN 90 – 7598905 – 9 szám alatt. Az angol szöveg megtalálható a Nemzeti Kisebbségi Főbiztos internetes/világhálós honlapján: <http://www.osce.org/hcnm/documents/index.htm>. Az ajánlások szerb nyelvű szövege megszerezhető a Beogradski centar za ljudska prava (Belgrádi Emberi Jogi Központ, Beograd, Mlatišumina 26/I) címén is.

szükség esetén külön megoldásokkal is biztosítani lehet. A körülményektől függően, az ilyen megoldások tartalmazhatják:

- a nemzeti kisebbségek külön képviseletét úgy, hogy például, létezik bizonyos számú hely a képviselet egyik vagy mindkét házában, és a törvényhozási folyamatban való részvételük egyéb szavatolt formái;
- a formális vagy nem formális megegyezéseket arról, hogy a nemzeti kisebbségeknek adnak bizonyos számú helyet a kormányban, a legfelsőbb bíróságban vagy az alkotmánybíróságban, illetve az alsóbb szintű bíróságokban, valamint a tanácsadó és egyéb felső szervek tagjainak kinevezésekor⁵⁸.

Az Európa Tanács Keretegyezményében a Nemzeti Kisebbségek Védelméről, amely Szerbiára nézve is kötelező, a 15. cikkben a felek kötelezettséget vállaltak arra, hogy „megteremtik a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára azokat a feltételeket, amelyek a kulturális, a társadalmi és a gazdasági életben, valamint a közügyekben – különösképpen az őket érintőkben – való részvételhez szükségesek”.

Hogyan valósulnak meg ezek a kötelezettségek Szerbiában?

3.3.1. Szerbia 2006. november 8-i alkotmányának⁵⁹ 77. szakasza szerint „a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek, a többi polgárral azonos feltételek mellett, jogosultak a közügyek irányítására és köztisztviselési vállalkozására”. A kisebbségekhez tartozóknak az állami szervekben való foglalkoztatásakor (2. bekezdés) „figyelembe veszik a lakosság nemzeti összetételét és a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek megfelelő részvételét”.

Az alkotmány 180. szakaszának 4. bekezdése előírja, hogy „az autonóm tartományban és azokban a helyi önkormányzati egységekben, ahol a lakosság vegyes nemzeti összetételű, lehetővé teszik a nemzeti kisebbségek képviselőházi, illetőleg képviselő-testületi arányos képviseletét, a törvénnyel összhangban”. A törvényre azonban, amely lehetővé teszi majd a kisebbségek arányos képviseletét a döntéshozatalban, még várni kell.

A szerbiai képviselőház 250 tagja között a Magyar Koalíciónak (valójában a VMSZ-nek) mindössze négy magyar képviselője van (1,6%), miközben a magyarokat a részarányos képviseleti elv alapján a

képviselői helyek 3,91%-a, illetve a szerb parlamentben kilenc–tíz magyar képviselőnek kellene lenni.

A szerbiai kormányban és a köztársasági állami szervezetekben egy magyar sem tölt be jelentősebb funkciót. Az Alkotmánybíróság bírái között 2007. december 12-e óta van egy magyar is⁶⁰. A szerbiai köztársasági, illetve intézmények közül is csak egynek (a Vajdasági Erdők Köztársaságának) az igazgatója magyar⁶¹. A kisebbségeknek, így a magyaroknak is, a lakossági részarányukhoz viszonyítva nem megfelelő a képviselete a köztársasági közigazgatási és az igazságügyi szervezetekben, az ügyészségek és a rendőrség kötelékében, ami egyrészt jelzi a szerbek bizalmatlanságát is a magyarság iránt, másrészt pedig a nemzeti kisebbségek „alacsony érdeklődését a Belügyminisztériumon belüli munka iránt”⁶².

A szerb parlament 2008. december 22-én a bíróságok és ügyészségek székhelyeiről és hatásköreiről szóló törvény elfogadásával kisebbségellenes törvényt hozott (amelyet a demokrata és radikális párti magyar képviselők is megszavaztak). A 14 szerbiai község közül, ahol a nemzeti kisebbség jelenti a többséget, csupán két községben, illetve városban lesz alapszék: Szabadkán és Novi Pazarban. Vajdaságban mind a hat magyar többségű községben (Ada, Csóka, Magyarokizsa, Óbecse, Topolya és Zenta) megszűnik a bíróság, s legfeljebb a szabadkai, illetve a kikindai alapszék kihelyezett tagozataként működhetnek tovább. (Nagykikinda szerb többségű, Szabadkán a magyarok csak relatív többséget alkotnak.)

Az ominózus törvényt elfogadták, annak ellenére, hogy Slavica Đukić-Dejanović 2008. november 18-i budapesti látogatása alkalmával biztosította Szili Katalint, a Magyar Országgyűlés elnökét, hogy a szerbiai „igazságügyi reform csak úgy történhet meg, hogy az nem csorbitja a kisebbségek jogait”⁶³. A VMSZ képviselői a szerb parlamentben nem vettek ugyan részt a törvény megszavazásában, de változtat-e ez bármit is? Elegedettségre, hogy „sikerült végig kitartaniuk az álláspontjaik mellett”, vagy ennél sokkal többre is szükség van, a VMSZ és Magyarország részéről is? „Világossá vált, hogy a

⁵⁸ Európa Tanács, Európai Szerződés, ETS No. 157, Strasbourg, 1995. II. 1., az Európa Tanács Információs és Dokumentációs központjának kiadványa, 1055 Budapest, Kossuth tér 1-3, 2000 január, vagy megtalálható a <http://www.htmh.hu/dokumentumok/honlapon>.

⁵⁹ Ustav Republike Srbije, Javno preduzeće Službeni list SRJ, Beograd, 2006. Megjelent a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönyének (Službeni glasnik Republike Srbije) 2006. november 10-i 98. számában. A nem hivatalos magyar nyelvű szöveg forrása a Vajdasági Magyar Szövetség honlapja: <http://www.vmsz.org.yu/documents/2959-06-hu.pdf>

⁶⁰ Ódri Kartag Ágnes, az újvidéki Jogtudományi Kar rendkívüli tanára.

⁶¹ „Vojvodinašume”, Javno preduzeće sa sedištem u Petrovaradinu, Preradovićevo 2. Az igazgató Takács Márta.

⁶² A magas fokú biztonságért, Magyar Szó, 2008. december 16., 5. o.

⁶³ Mihajlović Klára: Parlamenti együttműködés, Magyar Szó, 2008. november 19. 1. és 3. o.

belgrádi parlament magyar képviselői bármikor behelyettesíthetők, nincsen elengedhetetlen szükség a szavazataikra”,⁶⁴ és az is, hogy a vezető szerb politikai pártok nem tartják fontosnak a nemzeti kisebbségi jogokat.

A szerb kormány által elfogadott új párttörvény-tervezet úgyszintén kisebbségellenesnek is minősíthető, mivel a kisebbségek a szerb pártokhoz viszonyítva aránytalanul nagyszámú és drága hitelesített támogatói aláírással tudnak csak bejegyezéshez jutni⁶⁵.

3.3.2. Vajdaság Autonóm Tartomány (VAT) 2008. október 14-én a Tartományi Képviselőházban elfogadott (a szerbiai parlament által még nem jóváhagyott) Statútumának/Alapszabályának 24. szakasza szerint „a tartományi szervezetekben és szervezetekben Vajdaság AT nemzeti közösségeinek tagjait részarányosan képviselni kell, illetve szervezeti működési területén élő lakosság nemzeti összetételével összhangban”. A szakasz 2. bekezdése értelmében a tartományi kormány a képviselőház határozata alapján „köteles külön intézkedéseket és tevékenységeket fogantatni az arányos képviselet elérése céljából, amikor egyes tartományi szervezetekben és szervezetekben jelentősebb aránytalanság van a különböző nemzeti közösségek tagjainak képviseletében”.

A Statútum 35. szakasza előírja, hogy „a Képviselőháznak 120 tagja van, akiket közvetlen választáson, titkos szavazással választanak meg”. A szakasz második bekezdése arról rendelkezik, hogy „a képviselők megválasztása és mandátumának megszűnése, a nemzeti közösségek arányos képviseletének lehetővé tétele és a választási körzetek létrehozását a Képviselőház tartományi képviselőházi határozattal szabályozza”.

Ez a szakasz az eredeti javaslatához viszonyítva kibővült ugyan és első ízben említi a nemzeti közösségek garantált számarányos parlamenti képviseletének „lehetővé tételét”, de a Tisztelt Ház arra már nem volt hajlandó, hogy a tartomány legfontosabb okiratában rendezze a részarányos képviselet kérdését. Ezt külön képviselőházi döntéssel kívánja szabályozni, ami a képviselők határozatlanságára és további időhúzásra utal, és további vitákhoz vezethet. „A VMSZ sem köztársasági, sem tartományi szinten nem tett lépéseket a garantált parlamenti helyek intézményének alkalmazásáért” – olvasható Ágoston Andrásnak, a VMDP elnökének írásában⁶⁶.

A 35. szakasz 2. bekezdésének megfogalmazása ugyanakkor következetlen is, mivel a Nemzeti Közösségek Tanácsának új intézményét a

Ágoston András

jogrendszerbe bevezető 40. szakasz 5. bekezdése a következőképpen rendelkezik: „A magukat Vajdaság AT összlakosságában számbeli kisebbséget alkotó nemzeti közösségekhez tartozóknak valló képviselők számát a tanácsban a Képviselőház képviselőinek összlétszámával arányosan határozzák meg, akik magukat az adott nemzeti közösséghez tartozóknak vallják.” Ez a megfogalmazás kiszámíthatóvá teszi ugyan az arányos képviseletet a tanácsban, de csak a képviselők összlétszámához viszonyítva.

Amennyiben a szerb parlament jóváhagyja a tartomány új alapszabályát, akkor a vajdasági magyarságot, mivel a lakossági részaránya 14,28%, a tartományi parlament 120 képviselői helyének ugyanennyi százaléka, tehát legalább 17 képviselő illeti meg, akiket a nemzeti választói névjegyzék alapján kellene megválasztani. A 2008. május 11-i választások után a Tartományi Képviselőházban a Magyar Koalíciónak (MK) mindössze 9 képviselője van⁶⁷, ami az jelenti, hogy a vajdasági magyarok ebben a legfontosabb tartományi döntéshozatali testületben jelentősen alulreprezentáltak. (A vajdasági képviselőházban az előző megbízási időszakban 12 magyar képviselő tevékenykedett).

⁶⁴ Magyar Polgári Szövetség: Meghívó a 2009. január 17-i zentai tanácskozásra.

⁶⁵ Ágoston András: Kisebbségellenes törvény, VMDP HÍRLEVÉL, 2008. december 23.

⁶⁶ Ágoston András: Hol vagyunk?, Vajdasági Magyar Demokrata Párt, HÍRLEVÉL, 2008. december 31.

⁶⁷ http://www.vojvodina.sr.gov.yu/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=59

A Tartományi Végrehajtó Tanács (a még jóvá nem hagyott Statútumban: kormány) 17 tagja közül négy magyar nemzetiségű (23,5%), ami úgyszintén meghaladja a magyarok részarányát a lakosságban. A végrehajtó szervek nemzetiségi összetételére ügyelnek a községekben is: mindez azonban leginkább „koalíciós megegyezések”, nem pedig a rendszerbeli megoldások eredménye.

Feltehető ezért a kérdés, hogy továbbra is szükségünk van-e az eddigi jobbra „kirakat” szintű képviselő(ek)re? Nem volna-e helyesebb út – néhány jól fizetett fotel helyett – ennek a képviselőnek a vállalását a vajdasági magyarság érdekeinek a konkrét megvalósításához kötni? A garantált részarányos képviselő sem fogja azonban önmagában megoldani a problémát, ha a pozíciók betöltésekor nem a szakmai tudás, a rátermettség és a magyarság valós érdekképviselője, hanem továbbra is a párttagság élvez elsőbbséget.

3.3.3. A kisebbségeknek, így a magyaroknak is, a lakosság számarányához viszonyított nem megfelelő képviselő nyilvánvaló a tartományi és a községi közigazgatási, valamint az igazságügyi szervekben, az ügyészségek és a rendőrség kötelékében.

Az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) Szerbia 2005. évi humán fejlődéséről szóló jelentése⁶⁸ szerint a tartomány 462 igazságügyi tisztviselője közül a körkérdeésben részt vevő 439 személy (vagyis 95,02%) között úgyszintén a szerbek voltak a legtöbben: 323-an, ami 73,58%-ot tesz ki, akiket a magyarok 39 személlyel, vagyis 8,88%-kal követtek.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy a magyarok az igazságügyi tisztségeket úgyszintén nem megfelelő részarányban töltik be. Ha azonban a körkérdeésben szerepelt volna az a kérdés is, hogy hány bíró képes a nemzeti kisebbségek nyelvén lefolytatni az eljárást, a válasz még kedvezőtlenebb lett volna. Így például az újvidéki Községi Bíróságon egyetlen bíró létezik (az 5-tel szemben, ahányan voltak mintegy tíz évvel ezelőtt), aki a magyar nyelvű eljárás lefolytatására képes. Az ő távollétében még olyan személy sincs, aki magyar nyelvű szóbeli kommunikációt folytathatna az ügyfelekkel. Szabadkán jóval a magyarság számaránya alatt van a magyar bírók aránya. Míg a lakosság 40%-a magyar, a bírónak 20%-a sem az, Topolyán ez az arány 60:25⁶⁹.

Az újvidéki igazságügyi székház főbejárata

A Vajdaság AT területén lévő ügyészségekben 2004 decemberében 132 ügyész és ügyészhelyettes volt. Ezek között – 129 alkalmazott (97,73%) adatai szerint – 101, illetve 78,29% volt a szerb, magyar nemzetiségű pedig mindössze 7 (5,43%). A magyarok tehát a tartomány területén lévő ügyészségek állományában is messze a lakossági részarányuk alatt vannak jelen.

Vajdaság területén a Belügyminisztérium foglalkoztatottjai közül – az államszövetség Emberjogi és Kisebbségügyi Minisztériumának adatai szerint – 453, vagyis 5,81% a magyar. Arról viszont nem közöltek adatot, hogy a rendőrség és a csendőrség egységeiben vannak-e magyarok, és ha igen, akkor hányan.

A tartományi közigazgatási szervekben 2004-ben mindössze 46 magyar, illetve a foglalkoztatottak 6,73%-a volt magyar nemzetiségű⁷⁰.

A tartományi ombudsman 2007. évi jelentése⁷¹ nem közöl újabb átfogó adatot a tartományi közigazgatási foglalkoztatottokról. A jelentés 2.1.1. pontja szerint „a tartományi közigazgatási dolgozók száma 2007-ben 106-tal (majd néhány sorral alább azt olvashatjuk, hogy 120-szal) növekedett, azzal, hogy az új foglalkoztatottak közé lettek sorolva azok is, akik az egyik tartományi szervből a másikba mentek, vagy akiknek a munkaviszonya addig függőben volt. A 120 új foglalkoztatott nemzetiségi összetétele a következő: szerb 40, horvát 4, magyar 4, ukrán 4, magyar/bunyevác 1, román 1, jugoszláv 2, meghatározatlan nemzetiségű 4, míg 60 új foglalkoztatott nemzeti hovatartozásáról az illetékes hivatalnak nincsen adata”.

⁶⁸ Izveštaju UNDP o humanom razvoju u Srbiji 2005. „Snaga različitosti” (2), Danas, 2005. október. 04., 16. o.

⁶⁹ Pressburger Csaba: A bíróságon is magyarul, Magyar Szó, 2005. december 10., 11., Hétféve, 3. o.

⁷⁰ Lásd a tartományi ombudsman 2004. évi jelentését (Godišnji izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2004. godinu, Novi Sad, decembar 2005.), a 25-ös jegyzetben lévő címen.

⁷¹ Izveštaj Pokrajinskog Ombudsmana za 2007. godinu, Zoltan Gabor: Zaštita nacionalnih manjina, 2.1.1. Struktura zaposlenih u organima uprave – lásd a 25-ös jegyzetben lévő címen.

A számokból arra lehet következtetni, hogy tovább romlott a tartományi közigazgatási szervekben és szervezetekben a dolgozók nemzeti összetétele szerinti aránytalanság, de arra is, hogyan viszonyul a vajdasági hatalom a nemzeti kisebbségek részarányos foglalkoztatásának biztosításhoz a közigazgatásban.

Habár ezek az adatok ismertek a szerbiai és a tartományi hatóságok előtt, a magyarok részarányának javításán ezekben a szervekben az utóbbi öt évben – az üres politikai ígéreteken kívül – nem történt semmi.

A magyarok képviselete nem csupán az állami szervekben és az állami alapítású közvállalatokban nem megfelelő, de ez így van a községi önkormányzatok által létrehozott közvállalatokban is – kivéve egy-két magyar többségű községet.

Ezek iránt az intézmények iránt csak úgy épülhet ki megfelelő bizalom, ha az etnikai összetétel megfelelőképp fog tükröződni a hatóságok személyi összetételében.

Anyanyelvhasználat

3.4.1. Vajdaság Autonóm Tartomány területén a kisebbségek nyelvének hivatalos használati jogát minden községnek külön-külön kell (ha akarja) bevezetnie. Kötelező ott bevezetni, ahol a községben az adott kisebbség a lakosságnak legalább a 15 százalékát teszi ki. Úgy gondolom, hogy a magyarságnak joga van ahhoz, hogy az egész tartomány területén hivatalos legyen a magyar nyelv használata. Hiszen a magyarok messze a legnagyobb népcsoport a szerbek után és őshonos nép a Délvidéken.

A kétnyelvűséggel különösen nagy gond van a különböző állami szervekben. – Jártam a kataszteri hivatalban, a szerbiai pénzügyminiszter újvidéki hivatalában, számos városi hivatalban, de egyetlenegy formanyomtatvány még mutatóban sem volt. A postán például a hivatalnokok a hasukat fogták, amikor kérelmemmel előhozakodtam. A vasútállomáson nem is értették miről van szó. A buszpályaudvaron azt mondták, hogy a nyár elején egy lengyel alak, bizonyára erre vetődött turista tette szavá, hogy miért nem tüntetik fel angolul is a menetrendet, meg hogy a hangosbemondó miért nem informál a szerb nyelven kívül más nyelven is. A pénzügyintézetekben biztattak: mondván, nagyon jó ötlet, és amint Szerbia

Egy magyarok hivatalkájában kiadott „kétnyelvű” betegkönyv

belép az EU-ba, lesz angol nyelvű formanyomtatványuk is. Az orvosi rendelőkben nem találok kétnyelvű formanyomtatványokkal. A gyógyszerekkel járó utasítás is csak egynyelvű – írja Végel László A formanyomtatványok tömkelege és egyéb illúziók című írásában⁷².

A kereskedelmi vállalatokban sem jobb a helyzet. Zentán például – ahol sohasem volt kérdéses a kétnyelvűség – a boltokban „a kétnyelvűség bizony elmarad, s a rengeteg áru megjelölése csupán szerb nyelven történik. Ha egy magyar nyelvű polgár érkezik ezekbe az üzletekbe, csak úgy találja meg például a bazsalikomot vagy a zsályát, ha előzőleg az elárusítótól megkérdezi, hogy mi ezeknek az áruknak a szerb elnevezése”⁷³.

– Amikor (a 2008. május 11-i választásokra készülve – B. A. meg.) az MK átadta tartományi listáját, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) Alapszabályának magyar nyelvű szövegét mellékelte, de ezt a Választási Bizottság nem akarta elfogadni. A VMSZ elnöke a lista visszavonásával fenyegetőzött, amennyiben a VMDK nem adja át a szerb szöveget, miközben a magyar nyelv hivatalos használatban van Vajdaság AT területén, és az illetékes titkárság éppen a VMSZ kezében van – olvasható a VMDK Választások után című 2008. október 2-i memorandumában⁷⁴. Ékes példája ez annak, hogy még a tartományi hivatalos szervek sem biztosítják mindig a magyar nyelv egyenrangúságát,

⁷² Lásd az 5-ös jegyzetben.

⁷³ Q: „Kétnyelvűség” a zentai kereskedelemében. Magyar Szó, 2008. október 24., 9. o.

⁷⁴ Vajdaság Ma, <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=2190> (2008. október 3.)

de annak is, hogy sajnos még a magyar vezetők sem egyformán viszonyulnak ehhez a fontos kérdéshez.

A kisebbségi nyelvek, így a magyar nyelv következetes használata érdekében is az 1991. évi – vagyis a Slobodan Milošević idején elfogadott – törvény helyett egy új, korszerű nyelv- és íráshasználati törvény meghozatala szükséges, amely biztosítaná az egyenrangú nyelvhasználat követelményeit, és amelyhez a többi releváns törvény és a mindennapi gyakorlat is igazodna. Ezt azonban sem a Magyar Nemzeti Tanács, sem a magyar pártok eddig nem követelték a hatalmi szervektől.

3.4.2. Számos példa bizonyítja, hogy ott, ahol a települések nevét magyar nyelven is kiírják, ezeket az elnevezéseket gyakran átfestik, vagy pedig, ami szintén gyakori, nacionalista jelszavakat írnak rá (Magyarkanizsa, Zenta, Bácskossuthfalva, Tizsaszentmiklós, Magyarittelebe stb.). Ezzel nem csak a nemzetek közötti gyűlöletet szítják, de anyagi

Hosszabb idő után ismét magyarellenes kilengéssel kezdődött a 2009-es év a csókai községben. Tizsaszentmiklóson az újévi ünnepekben ismeretlen tettesek piros festékkel lefestették a falu nevét jelző kétnyelvű táblán a magyar Tizsaszentmiklós feliratot. Az elkövetők aláírásukat is ott hagyták a hovatartozásukat jelző négy C betűt rápingálva a helységnevtáblára. Az eset azt mutatja, hogy Tizsaszentmiklóson továbbra sem nyugszanak a szélsőséges, radikális beállítottságú elemek. (Magyar Szó, 2009. január 8., 9., o., Gergely József felvétele)

kár is keletkezik és rontják az ország (amúgy sem kimondottan nagy) tekintélyét.

Törökkanizsán hiába van hivatalos használatban a magyar nyelv, és hiába határozta meg az MNT a települések

történelmi magyar neveit, ez idáig sem a helységnevtáblán, sem a közigazgatáson nem olvasható Törökkanizsa neve.

Törökbecsén is nehezen megy a magyar helységnevek gyakorlati alkalmazása. A liberális demokrata párti (LDP-többségű) községi hatóság a hivatalos és nem hivatalos ellenvetések egész sorát hozta fel a Törökbecse község, Törökbecse város, valamint Beodra települések magyar nevei ellen. Így aztán Törökbecsén továbbra is a Novi Bečej, illetve a Novo Miloševo nevek kvázi magyar formájú használatát tartják elfogadhatónak. A községi okmányokban, közintézményekben még az önkormányzat hatáskörébe tartozó rádióban is ez a gyakorlat.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) 2006. május 11-én, illetve 12-én kezdeményezte

Ez Szerbia! – hirdeti a piros színű mázsolmány a Csóka község határát jelző, a zentai híd bánati oldalán álló háromnyelvű táblán. Ger (Magyar Szó, 2009. január 22., 9. o.)

a szerbiai Alkotmánybíróságnál és a Tartományi Végrehajtó Tanácsnál Törökbecse alapszabálya alkotmányosságának és törvényességének felülvizsgálását, illetve a közigazgatási felügyeleti eljárás indítását. Mindaddig azonban egyik testülettől sem érkezett semmilyen visszajelzés.

A közelmúltban, annak ellenére, hogy Muzslya és Lukácsfalva is magyar többségű, Bojan Pajtićnak, a Tartományi Végrehajtó Tanács elnökének „villámlátogatása” alkalmával (amikor megnyitotta a három kilométeres összekötő műutat) úgyszintén megfélekedtek a többnyelvűségről: „Az út egyik bejáratánál se nincs kihelyezve a kétnyelvű helységnevtábla”⁷⁵.

Mindez azzal is magyarázható, hogy a Tartományi Képviselőház – habár megjelent a VAT Hivatalos Lapjában⁷⁶ – mind a mai napig nem emelte kötelező

⁷⁵ K. I.: „Elsiették az útátadást”, Magyar Szó, 2008. november 1., 2., 8. o.

jogi hatályra a Magyar Nemzeti Tanácsnak a vajdasági magyar helységnevek meghatározásáról szóló határozatát.

Az oktatás, a kultúra és a tájékoztatás kérdései

3.5.1. Oktatás

3.5.1.1. Az alkotmány és az oktatási törvény biztosítja ugyan a magyar diákok számára az anyanyelven történő tanulást minden tantárgy (kivéve a szerb mint környezetnyelv) esetében, de ez több iskolában nincs szavatolva. Még olyan környezetben is, ahol többen élnek a magyarok.

A szórványterületeken fokozatosan megszűnt a magyar tannyelvű oktatás az óvodától a középiskoláig (Közép-Bánátban és Dél-Bánátban, Dél-Bácskában, Szerémségben). A magyar tannyelvű általános és középiskolák szakelődökben szűkölködnek, miközben semmi sem történik az égető probléma megoldása, vagy akár az enyhítése érdekében. Reméljük, hogy az egyes helyeken jelentkező tanárihiányt enyhíteni fogják a visszaköltözött szabadkai Tanítóképző Kar által kibocsátandó új magyar tanárok.

A hivatalos adatok szerint Vajdaság 325 általános iskolájából 274-ben folyik magyar nyelven oktatás. Valószínűleg az akár egy magyarul tanulható tantárggyal rendelkező iskolákat is ide sorolták. Az oktatási törvény kimondja, hogy 15 fő alatt is indítható osztály, külön engedéllyel. Nos, ezt a külön engedélyt sokszor nem kapják meg a szórvány magyarság diákjai. A magyar osztályokat vagy iskolákat a szerb osztályokkal/iskolákkal vonják össze, ami egyenes út a végleges asszimilálódás felé. A tordai és a magyarittelei elemi iskolák például – az ígéretek ellenére még mindig nem önállósultak.

A Tartományi Képviselőház oktatásügyi bizottsága 2009. január 22-i ülésére készített kimutatás szerint a 2008/2009-es tanévben, az előző évhez viszonyítva, négy százalékkal több kisóvodás tanul magyar nyelven (2228), ami reményt ad arra, hogy jövőre még többen indulnak az előkészítőbe.

Az adatok azt mutatják, hogy a folyó tanévet 1809 tanuló kezdte meg magyar nyelven, viszont 2205 magyar nemzetiségű elsőt jegyeztek. Ez azt jelenti, hogy az általános iskolai magyar ajkú elsős kisdíákok 17,78 százaléka kezdte meg tanulmányait szerb nyelven. Az egy évvel korábbi adatokhoz viszonyítva a magyar ajkú elsősök száma 96-tal csökkent, de az anyanyelvükön tanuló magyar nemzetiségű tanulók

száma 1,37 százalékkal nőtt. A magyar tannyelvű osztályokban átlag 14 diák tanul.

A középiskolák magyar tagozatain az első osztályba a meghirdetett 2650 helyre 1889 diák iratkozott, ami 25 fővel több, mint egy évvel korábban. A 2007/08-as tanévet 2012 diák fejezte be magyar nyelven (3-mal több, mint egy évvel korábban), sokan azonban nem folytatták tanulmányaikat. A továbbtanulók 93,89 százaléka azonban anyanyelven tanul, ami 1,11 százalékkal több, mint a korábbi tanévben. Az 1889 továbbtanuló közül 1325 négyéves, 564 pedig hároméves továbbképzést választott⁷⁷.

Jelenleg a középiskolai tanulmányokat folytató diákok számára ki kellene alakítani (a tanárok segítségével) egy olyan kampányt, amelyben a diákok és a szülők figyelmét felhívják arra, hogy magyar tagozaton is el lehet sajátítani a szerb nyelvet, amire a későbbiek során szükségük lehet. Ehhez az államnak is úgy kell megszerveznie az oktatást, hogy az európai követelményeknek megfelelően.

Ótos András felvétele

A tartományi ombudsman 2007. évi jelentése⁷⁸ külön fejezetben (16. oldalon) foglalkozik a nemzeti kisebbségek, így a vajdasági magyar nemzetiségű diákok oktatási problémáival is az általános és a középiskolákban, valamint a tankönyvkiadással és a káderproblémákkal.

Röviden, még az ombudsman is elismeri, hogy a nemzeti kisebbségek oktatása terén a problémák a következők:

a tankönyvek és a szakirodalom, valamint a „jó tankönyvek” hiánya. A szerb nyelvű tankönyveket nem

⁷⁶ VAT Hivatalos Lapja, 12. szám, 2003. augusztus 27., 248–253. o.

⁷⁷ N-a: Jövőre több magyar elsős lehet, Magyar Szó, 2009. január 23., 1. és 16. o.

⁷⁸ Lásd a 72-es jegyzetben említett jelentést.

alkalmazták azokhoz a diákokhoz, akik más nyelvű oktatásban vesznek részt (tekintettel arra, hogy a szerbet, mint nem anyanyelvet használják),

a káderhiány általános problémát jelent az iskolák egyharmadában,

a kisebbségi tanulók nem megfelelő szinten sajátítják el a szerb nyelvet, de azok a szerb nemzetiségű diákok sem ismerik a nemzeti kisebbségek nyelvét, akik olyan környezetben élnek, ahol más nemzetiségűek vannak többségben,

csökkenő irányzatot mutat a nemzeti kisebbségi nyelven tanuló diákok száma,

mivel nincs lehetőség a nemzeti kisebbségi nyelven való továbbtanulásra, a diákok jó része tanulmányait külföldön folytatja,

egyres nyelveken nem létezik iskolai irodalom, más nyelveken pedig nehézségek vannak a tankönyvek beszerzésében, a különböző versenyek tesztjeit nem fordítják le kisebbségi nyelvekre,

az egyetemi oktatás nem folyik kisebbségi nyelveken, ami lehetetlenné teszi a nemzeti kisebbségekhez tartozók számára az anyanyelven való oktatás folytatását.

3.5.1.2. Szerbia oktatásügyi törvénye kimondja ugyan, hogy a kisebbségeknek joguk van az óvodától az egyetemig az anyanyelvükön tanulni, az egyetemi oktatás terén ez mégsem érvényesül.

A szabadkai Magyarságkutató Tudományos Társaság kutatásai szerint a Vajdaságban az egyetemen továbbtanulók mindössze 6 százaléka magyar anyanyelvű hallgató, míg a főiskolások számát figyelembe véve ez az arány 11 százalék. A továbbtanulók száma tehát jóval a demográfia elvart 14,28 százalék alatt van, és mindössze a hallgatók egyharmada tanul anyanyelvén.

A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, a Civil Mozgalom, de a Vajdasági Magyar Demokrata Párt, és még más értelmiségiek is síkra szállnak egy önálló vajdasági magyar egyetem létrehozása mellett. Természetesen, ehhez szükség lenne a magyar állam támogatására is. Mindazonáltal, a jelenleg pozícióban levő VMSZ-es tisztségviselők nagy része azzal érvel, hogy nincs elég magyar diák. Felvidéken működik magyar egyetem, Kárpátalján (ahol fele annyi magyar él, mint a Vajdaságban) főiskola működik, hamarosan pedig az Ungvári Egyetem több magyar nyelvű szakot is indít, Erdélyben küzdenek a Babes-Bolyai Egyetem szétválasztásáért, de már számos komoly magyar felsőoktatási intézmény is

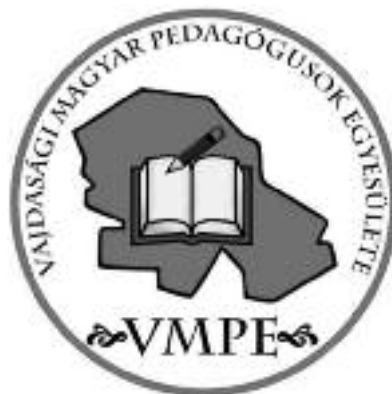
működik. A Vajdaságban pedig semmilyen előrelépés nem látszik.

A Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének több figyelmet kellene fordítania, többet kellene foglalkoznia a magyar oktatás helyzetével, a tankönyvekkel, a tanerőhiánnyal stb. Az utóbbi időben erről nemigen volt alkalmunk hallani.

Mielőbb létre kellene hozni az évekkel ezelőtt javasolt adatbázist a magyar pedagógusokról az egyes iskolákban.

Követelni kellene, hogy a magyar diákok is ugyanolyan minőségű és tartalmú tankönyvekből tanuljanak, mint a szerb diákok, mert csak így vehetnek egyenrangúan részt a különböző versenyeken és a középiskolai, valamint az egyetemi felvételi vizsgákon. Azzal a kitételrel, hogy mindegyik kisebbségi nyelven megjelent (irodalom, történelem stb.) tankönyv az adott kisebbség sajátos szükségleteinek is megfeleljen.

A nyári akadémiákon is nagyobb teret kellene, hogy kapjon a vajdasági magyar oktatás elméleti és gyakorlati problémáinak a megvitatása. Vítát kellene kezdeményezni az oktatás és az egyház viszonyáról is, valamint arról, hogy mennyire van jelen a polgári nevelés tantárgy az iskolákban.

A Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének (VMPE) logója

3.5.1.3. A tankönyvek terén komoly hátrányok érik a magyar tanulókat. Szerb nyelven kiadott, szerbről fordított tankönyveket kényszerítenek a magyarokra, melyeknek kisebbik problémája a nyelvileg és helyesírásilag nem kielégítő fordítása, és hogy diákjaink régi, elavult tankönyvekből tanulnak⁷⁹, a nagyobb gond, hogy az állam már évek óta képtelen megoldani a magyar nyelvű tankönyvkiadás helyzetét.

⁷⁹ Lásd: RONTÓ BOZÓKI Judit: *Egyenrangú oktatás?*, *Vajdaság Ma*, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=1938> (2008. május 4.); BOZÓKI Antal: *Milyen tankönyvekből tanulnak diákjaink?* *Vajdaság Ma*, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor#2050> (2008. július 3.) és Rontó Bozóki Judit: *Hogyan és miből tanítjuk diákjainkat?*, *Vajdaság Ma*, (<http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=2053>) (2008. július 6.) című írásokat.

Azt, hogy baj van a magyar nyelvű tankönyvekkel, és hogy nagyon nagy a tankönyvhiány itt a Vajdaságban, különösen a szakiskolák terén, igazolja az is, hogy a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének gondozásában már 15 éve folyik magyar nyelvű tankönyvírás és -kiadás Újvidéken. Nyomtatványait azonban – kényszerből – tankönyvpótló füzeteknek kénytelenek nevezni, mert a hivatalos tankönyvek még ma is az oktatási minisztérium monopóliumába tartoznak. Kis példányszámú (200-300 darab) könyvekről van szó, melyeket szakkönyvekként, vagy oktatási segédanyagként kezelnek. Eddig több mint 100 tankönyvpótló kiadvány jelent meg. Vannak iskolák, ahol az igazgatóság részéről nincs megfelelő megértés a könyvek iránt, nem szívesen látják a kiadványokat, nem engedik használatukat, arra hivatkozva, hogy ezek nem hivatalos tankönyvek⁸⁰.

Az igazi baj ezekkel (főleg a történelem- és földrajz-könyvek esetében) mégis a valódi kisebbségi érzést kiváltó tartalom, a magyarság bűnös vagy másodrendű népként való bemutatása. Az ilyen tartalmú könyvek nagyban serkentik az asszimilálódást, hiszen fiatal korban a legkönnyebb befolyásolni az emberek érzéseit.

Mi a helyzet például a magyar nyelvű történelem-tankönyvekkel? Az elmúlt tizenöt évben legalább öt változata jelent meg a tankönyveknek az ötödiktől a nyolcadik osztályig. Jobbak lettek ezek a változások? Aligha! Voltak ugyan próbálkozások, de nem éppen sikeresek. Az ötödik osztályban eddig mindig a tankönyv jelent meg először, majd egy-két évre rá a gyakorló munkalap is. Ezekben mindig nagyon kevés az illusztráció és szinte alig akad térkép. Olyan tankönyvet is kiadtak, amely csak két évig volt használatban.

A tankönyvek többsége fordítás és silány a nyelvezete.

A most használatban lévő ötödik osztályos történelem-tankönyv jó példája a nem megfelelő tankönyvnek. Munkafüzet nélkül, amely tavaly novemberben jelent meg, a tankönyv teljesen használhatatlan.

A hatodikos, hetedikos és nyolcadikos történelem-tankönyvekben – hosszú évek után – a magyar vonatkozású történelem is helyet kapott, de nem a megfelelő tananyagban, hanem a könyvek végén, toldalékként. A diákok számára ez megnehezíti az egyes korok és az események közötti összefüggések megértését. Így a tanárokon

múlik, hogy mennyire képesek megértetni azokat a diákokkal.

A hetedik osztályos történelem-tankönyv 2005-ben megjelent munkalapja teljesen használhatatlan. A könyv csak a szerb–török világgal, a szerb szokásokkal és a szerbek mindennapjaival foglalkozik. Ez talán nem is lenne olyan nagy gond, de egyetlen magyar, sem vajdasági vonatkozású esemény nincs benne. A diákok be sem tekinthetnek a nemzeti történelemnek a XV-től a XIX. század végéig tartó időszakába.

A nyolcadik osztályos tankönyvet (a XX. század történelme) 2006-ban adták ki, de hozzá tartozó magyar nyelvű munkalap még mindig nincs. A régi gyakorlófüzet viszont azért nem használható, mert nem abban a tempóban követi a tananyagot.

Más tantárgyaknál sem jobb a helyzet. Például, az ötödikes szerbet mint nem anyanyelvtankönyvet (Srpski kao maternji jezik za 5. razred osnovne škole, Zavod za izdavanje udžbenika i nastavna sredstva / Tankönyvkiadó és Tanszerkészítő Közvállalat, hetedik kiadás, Belgrád, 2000) szerzői Geza Gulka és Vera Niderman – Vajdaság Tanügyi Tanácsa az 1985. március 28-i 61-11085 számú végzésével hagyta jóvá. Kézirata 1999 szeptemberében került nyomdába, nyomtatása pedig 2000 januárjában fejeződött be.

Ebben a tankönyvben még mindig megtalálhatók a II. világháború utáni testvériség–egység szellemében írt szövegek: Moj tata je metalac (Az én apám fémmunkás), Legendarni bombaš (A legendás bombavető), Vojnik (A katona), Večiti stražar (Örökös őr), Sloboda (Szabadság) stb.

A tankönyvben található 39 olvasmányból és versből mindössze hetet nyomtattak latin betűvel, a többi pedig cirill betűs. A magyar kisdíákok csak a 4. osztály második félévében ismerkednek meg a cirill írásmóddal, de írni csak az írottat tanulják. Talán ez az arány a tankönyvben nem éppen a megfelelő.

Az új (2008/2009-es) iskolaévben a hetedikos és a nyolcadikos kisebbségi diákok a szerb nyelvet és a nyelvtant a köztársasági és a tartományi tanügyi tanács által 1987-ben, 1988-ban jóváhagyott tankönyvekből fogják tanulni.

Ezekkel kapcsolatban is feltehető a kérdés: Annyira jók a tankönyvek, hogy 23 éve nem kellett rajtuk változtatni? Vagy valóban senkit sem érdekel a szerb mint környezetnyelv oktatása és (meg)tanulása? Ezzel szemben pozitív, hogy mintegy 700 diákkal – harmadikos és negyedikes középiskolásokkal és mintegy 15 főiskolással – hét községben (Ada,

⁸⁰ A szakközépiskolák részére magyar nyelven mindössze 10-12 (hivatalos) tankönyv van forgalomban (Nagy Magdolna: A tehetséggondozás közös érdek, Magyar Szó, 2009. I. 22., 17. o.). Lásd még: TERNOVÁ CZ István, Tankönyvpótlás, <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=interju> (2008. október 27.)

Csóka, Magyar Kanizsa, Óbecse, Szabadka, Topolya, Zenta) 2008 október elején elkezdődött a szerb nyelvi felzárkóztató képzés. Ennek a négy nyelvi képesség (írás, olvasás, beszéd, beszédértés), illetve az aktív beszéd-készség kialakítására összpontosító képzésnek kedvező visszhangja van a diákok és a tanárok között is.⁸¹

A szakiskolák III. és IV. osztálya, illetve a gimnáziumok IV. osztálya számára Radošin Rajović által készített Alkotmány és állampolgári jogok című tankönyv megjelenésének idejeként 2005 szeptembere van feltüntetve. A tankönyvet középiskolai és gimnáziumi használatra a Szerb (sic!, talán Szerbia – B. A. megj.) Köztársaság Oktatási Minisztériuma 1992. július 15-én kelt 623-02-00086/92—03. számú végzésével hagyta jóvá, vagyis még a miloševići nacionalista diktatúra idején.

A szerzőnek az „új kiadáshoz” 1998. májusában írt előszavából megtudjuk, hogy „az első kiadás szövege hat évvel ezelőtt”, vagyis 1992-ben készült, a 2003. május 31-i előszóból pedig, hogy a tankönyv addig 14 szerb nyelvű kiadást ért meg (feltehetően mindegyik után honoráriumot is kapott). A legutóbbi kiadás fordítása a mostani (negyedik) magyar nyelvű nyomás.

A 14. (2003. évi) kiadáson a szerző változtatott ugyan, különösen a III. (Állampolgár – állampolgári szabadságjogok és jogok) és az V. részben” (Jugoszlávia szövetségi államberendezése és transzformációja Szerbia és Montenegró államközösségébe). A nemzeti „kisebbségek” jogairól a könyv (harmadik rész, második fejezet, 4. alcím, 114–115. o.), azonban a címmel együtt egy oldalnál alig többet, mindössze 45 sort tartalmaz.

Az előszó alapján feltételezhető, hogy csupán utánnomásról lehet szó, mert a szerző 2003. május 31-e után semmit nem újított. A magyar nyelvű szakiskolák és a gimnáziumok diákjai tehát ebben a tanévben is a 18 évvel ezelőtti – azóta hatályát veszített – miloševići alkotmány, egy széthullott föderáció és a megszűnt államközösség dokumentumai alapján ismerkednek az emberi és kisebbségi, továbbá az állampolgári jogokkal és szabadságokkal!

Mondhatnánk: új kiadású tankönyv régi, jórészt elavult tartalommal. Mivel nem felel meg az oktatási követelményeknek, ki kellene vonni az iskolákból.

Milyen ismereteket szerezhetnek ugyanis diákjaink egy ilyen tankönyvből? Miért nem hallatták hangjukat ezzel a tankönyvvel kapcsolatban már eddig az illetékes állami hatóságok, a pedagógus szervezetek és a tanárok?

Nem a szerzőt kell felelősségre vonni azért, hogy a könyve nem időszerű, hanem azokat, akik jóváhagyták, hogy a diákok továbbra is ilyen (tan)könyvből tanuljanak. Végössze ideje lenne, hogy egy korszerű, a mai demokrácia követelményeinek megfelelő magyar nyelvű alkotmány- és állampolgári ismeretek tankönyve elkészüljön, amelyből a tanulók olyan tudást meríthetnének, amely hasznukra lenne a közéletbe való bekapcsolódásban, emberi és kisebbségi jogaik érvényesítésében.

Magyarországról behozandó, a szerbiai oktatási programmal összeegyeztethető, modern tankönyvekre is szükség van. Ez azonban továbbra is nehézkes és megoldatlan kérdés. Nagyon fontos, hogy ne csak adományok útján jusson el egy-egy nagyobb könyvszállítmány a Vajdaságba, hanem folyamatos és szervezett körülmények között. (A vajdasági horvátok már Zágrábban kiadott könyvekből tanulhatnak.)⁸²

A magyar nyelvű iskolai könyvek kérdése tehát továbbra is megoldatlan. Vannak ugyan jó példák is, mint amilyen Erdély Lenkének az alsósok számára, a magyar nyelv tanítására készült tankönyvsorozata, vagy a Kreatív Központ fordításában megjelent Szórakoztató Matematika és a Környezetem című kiadványok. A felsősök helyzete azonban továbbra is hátrányos a szerb anyanyelvű társaikkal szemben. Amellett, hogy nincs elég kisdíák, és hogy a magyarok is inkább szerb tagozatra járnak, felmerülnek a következő kérdések:

Teszünk-e valamit kisdíákjaink érdekében?

Milyen a tankönyveink tartalma és pedagógusaink felkészültek-e az új kihívásokra? Ki tud tanácsot adni, ki tudja a tanárok munkáját értékelni, amikor már magyar tanfelügyelők, iskolapedagógusok és pszichológusok sincsenek...

Lehet-e itt egyenrangú oktatásról beszélni?

Kit csapunk be - önmagunkat vagy gyermekeinket?⁸³

Roszzabodtak a Magyarországon tanuló vajdasági középiskolások tanulási feltételei is: fizetniük

⁸¹ t.r.: Beszélni, beszélni, Magyar Szó, 2008. október 30., 17. o.

⁸² Újabban a Nemzeti Oktatási Tanács munkacsoportjának javaslata szerint a jelenlegi közoktatási törvényből „törölni kell a behozatali tankönyv használatának engedélyezését. Szintén törölnék azt is, hogy a nemzeti kisebbségek miniszteri engedéllyel az anyaországból behozott tankönyveket használják” (MIHÁLYI Katalin: Tilos lesz behozni tankönyvet?!, Magyar Szó, 2008. október 30., 16. o.)

⁸³ A témáról részletesebben a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének szervezésében 2008. július 11-én Újvidéken tartott, A hazai középiskolai tankönyvellátás helyzete című konferencián elhangzott. A vajdasági magyar nyelvű oktatás problémái című felszólalásomban beszéltem.

kell a kollégiumi ellátást, ha nincs tartózkodási engedélyük. A közoktatási törvény 2007. évi módosítása értelmében mind a szülőnek, mind a tanulónak kell ilyen engedéllyel rendelkeznie, sőt a szülőnek Magyarországon kell keresőtevékenységet folytatni, hogy a magyar államnak adózzon. Ellenkező esetben a szülőnek mélyen kell a pénztárcába nyúlnia, hogy gyermekét Magyarországon taníttassa, mert nem élhetnek tovább az eddigi kedvezményekkel⁸⁴.

3.5.2. Kultúra

3.5.2.1. A kultúra területén van néhány, a vajdasági magyarság számára fontos intézmény, amelyek finanszírozása részben vagy nem teljesen megoldott. Többek között ilyen a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, a Forum Könyvkiadó, az Újvidéki Színház és a szabadkai Népszínház magyar társulata, amelyek működéséhez nélkülözhetetlen az állami támogatás, amire az állam ígéretet is adott.

3.5.2.2. A magyar amatőr színtársulatok és kulturális-, valamint tánccsoportok az önerő mellett magyarországi támogatásból tartják fenn a tevékenységüket. „Mintegy tízszer több támogatás érkezik Magyarországról az itteni kultúra támogatására, mint amit Szerbia hagy jóvá a nemzeti kisebbségek művelődési életére”⁸⁵. Ezért a szerb kormány nem könyvelheti el eredménynek ezen szervezetek meglétét és működését.

Nem kell csodálkozni azon sem, hogy a Szerbiában hamarosan elfogadásra kerülő, a kultúráról szóló törvény tervezete szinte „mellőzi a kisebbségi kultúra fogalmát”, illetve „mindössze két helyen említi a kisebbségi kultúrát, akkor is csupán leíró jelleggel, gyakorlati haszon nélkül”⁸⁶, a kisebbségi művelődési intézmények támogatásáról pedig szó sem esik benne, nem tudni, hogy az állam hogyan kívánja megoldani a kisebbségi kultúra pénzelését⁸⁷.

3.5.2.3. Évek óta megoldatlan a vajdasági magyar könyvkiadás pénzelése, mint ahogy évek óta rendezetlen a magyar nyelvű könyvek és sajtó intézményes behozatala is. A magát demokratikusnak nevező hatalom sem tett semmit ezeknek a problémáknak az áthidalása érdekében. Emiatt a vajdasági magyarok kultúrája óriási és pótolhatatlan kárt szenved.

Az újvidéki Forum Könyvkiadó (FK) 2007-ben, a megalapításának ötvenedik évfordulójára megjelent bibliográfia szerint, összesen 2220 könyvet jelentetett meg, zömmel, természetesen magyar nyelven. Eddig úgy tartottuk, hogy a vajdasági magyar szellemi élet az irodalom és művelődéstörténet terén összeforrt a

A Forum egykori, ma a Magyar Szó újvidéki székháza (Dávid Csilla felvétele)

Kiadóval. Átlagban véve évente 45 könyv jelent meg, de ha közelebbről elemezzük a bibliográfiát, kiderül, hogy míg a hetvenes-nyolcvanas években a Forum évente 55–60 könyvet jelentetett meg, addig az elmúlt másfél évtizedben az évi produkció 20–25 címszóra csökkent, s azok is többnyire magyarországi támogatásból jelennek meg. Akárhogy vesszük, ez végül mégiscsak a vajdasági magyarság kultúrájának az elszegényedéséhez vezet.

Könyvkiadásunk további problémája a társadalmi kutatással foglalkozó alkotók műveinek publikálási hiánya. Ha fellapozzuk „az 50 éves Forum Könyvkiadó bibliográfiáját”, találhatunk ugyan (de akkor is csak) elvétve – leginkább még a volt Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság fennállása idején készült – társadalom-politikai kiadványt. Az utóbbi tíz év ilyen kiadványait viszont lehet, hogy az egyik kezünk ujjain is meg lehetne számolni.

A magyarországi „Szülőföld Alap támogatása az FK produkciójának egyik legfőbb forrása”⁸⁸. Egy ideig teljesen szünetelt az FK állami támogatása, most annyival jobb a helyzet, hogy alapítóként a tartomány fedezi az ott dolgozók (tizennyolcra kilencre csökkent személyzete) szerény személyi jövedelmét és a

⁸⁴ Tápai Renáta: *Lehetetlen küldetés, Magyar Szó, 2008. december 11., 1. o.*

⁸⁵ t. r.: *Kultúratáplálás csak kiskanállal, Magyar Szó, 2007. november 7., 15. o.*

⁸⁶ t. r.: *Mi hol vagyunk?, Magyar Szó, 2007. október 29., 4. o.*

⁸⁷ *Ugyanott és az 58-as jegyzetben idézett írás.*

⁸⁸ Németh Ferenc: *A Forum Könyvkiadó igazgatójának válasza, Vajdaság Ma, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor> (Újvidék, 2008. május 23.)*

rezsiköltségeket. Az írói megbecsülést is jelentő tiszteletdíjak viszont megalázóan alacsonyak, minek következtében a nevesebb írók az anyaországban, vagy szlovákiai magyar kiadóknál publikálják könyveiket. Kapitális művek jelentek meg ugyan, mint Bori Imre irodalomtörténete, Gerold László írói lexikonja, vagy Kalapis Zoltán háromkötetes életrajzi lexikonja, de befulladások a sorozatok (Életmű, Esszék – tanulmányok, Kövek, Forum-kiskönyvtár), nincs regény, vagy novellapályázat, egyszóval beszűkülés tapasztalható. Azon is el kellene gondolkozni az FK vezetésének, miért van az, hogy „a fiatalok viszonylag ritkán jelentkeznek kéziratokkal a Forum Könyvkiadónál”, és hogy mit kellene tenni a fiatal – nemcsak irodalmár – szerzők ösztönzésére?

Adva van tehát egy kisebbségi könyvkiadó (az FK), amely úgyszólván anyaországi pénzekből adja ki a vajdasági magyar könyveket, a tartomány pedig állja az ott dolgozók fizetéseit és az anyagi költségeket. Itt most önmagától adódik a kérdés: Ha már fizetve van minden és „léteznek más pályázati források is”, akkor mire/hova költi el az FK az eladott könyvek árából befolyt összege(ke)t?

Mivel az FK-nak saját kiadói terve, illetve saját eszközökből kiadott publikációi nincsenek, könyvkiadásunk szinte csaknem a magyarországi forrásoktól függ, illetve ennek a pénznek „a folyósítása” határozza meg azt. Ergo: magyarországi illetékesek döntenek arról, hogy milyen kiadványokra van szüksége a vajdasági magyarságnak. Egyebek között ezért történik meg az is, hogy az FK kiadásában szinte egyetlen aktuális társadalmi-politikai kiadvány se nincs.

Az FK „hozott anyagból dolgozik”. Ha a („hozott”) kézirat „támogatást nyer”, akkor az FK „meg is jelenteti”⁸⁹. Magyarán, az FK-nak saját kiadói kritériumai (és bizonyára erre szánt anyagi lehetőségei) nincsenek: azt jelentet meg, amit mások nekünk jónak tartanak. Ez arra utal, hogy a vezetők közül pedig hiányzik a piacorientáltság és a kockázatvállalás is.

A kiadónak az alkotókhöz, és nem utolsósorban, az olvasókhöz való ilyen viszonyulása ismét újabb kérdéseket vet fel: Mit tett az FK vezetése annak érdekében, hogy saját kiadványai és pénzforrása is legyen? Csak azt ad ki, amire pénzt kap? Hol van itt akkor a kiadónak a kultúrpolitikai és művelődés-fejlesztési szerepe? Vagy közvetítő–szolgáltató vállalattá vált az FK? Bemutatja-e a kiadó a magyarországi közönségnek – különböző

manifesztációkon, pl. a budapesti könyvhéten – a teljes vajdasági magyar produkciót?

Az irodalmi díjak és azok odaítélése külön (vita)téma is lehetne. Ha elemeznénk például a 13 vajdasági irodalmi díj zsűrijének évenkénti összetételét, bizonyára kitűnne, hogy összesen hány személy forog körben ezekben a testületekben, és kik (hányszor) kaptak díjat. Ha már az irodalmi díjknál tartunk, jó lenne azon is elgondolkozni az arra illetékeseknek, hányszor részesülhet életében valaki pl. Híd Irodalmi Díjban?

Könyvkiadásunk helyzetére jellemző az is, hogy a köztársasági művelődési minisztérium sokéves gyakorlata szerint – a kiadók részére kiírt pályázat alapján – csak az első kiadású szerb nyelvű könyvek fennmaradt példányait vásárolta meg és kínálta fel a közkönyvtáraknak, a nemzeti kisebbségek nyelvén kiadott könyveket viszont nem⁹⁰. Vajon az ilyen megkülönböztető viszonyulás megszüntetése érdekében tettek-e valamit az illetékesek?⁹¹

Baj van a Híd és a Létünk folyóiratokkal is. A Híd „irodalmi, művészeti és társadalomtudományi” a Létünk pedig „társadalmi, tudományi, kulturális” folyóirat. Miközben mindkét folyóirat a társadalomtudományi témák publikálását is feladatául tűzte ki, a szerkesztéspolitikában a kultúra és a hagyományápolás kerül túlsúlyba, ami a szerkesztők irodalmi irányultságának is betudható, ahelyett, hogy a Létünk a vajdasági magyar társadalomtudományok, a Híd pedig az irodalmi és művészeti témák hangadó folyóirata lenne.

Tájékoztató

A magyar nyelvű tájékoztató terén 2008-ban folytatódott a médiumok, tájékoztatói eszközök fokozatos leépítése, ami már veszélyezteti a sajtószabadságot és a tárgyilagos tájékoztatást is.

3.6.1. Komoly problémák nehezítik a vajdasági magyar nyomtatott sajtó fejlődését is. Az egyre inkább eluralkodó egypárti monopólium és szellemiség miatt lapjainkban szinte lehetetlen olyan bíráló, elemző írásokat közölni, amelyek eltérnek a hatalom és a pártok napi politikai elvárásaitól, illetve a másként gondolkodók álláspontjait is tükrözik.

Egyetlen napilapunk, a Magyar Szó példányszáma „két évtizede folyamatosan csökken” és ez folytatódott 2008-ban is. A vállalat eredményességének mérlege „a nulla közelébe került”⁹². Még ez a „sikerese nulla” is vitatható, ha figyelembe vesszük a lap olvasottságát,

⁸⁹ Uo.

⁹⁰ Nagy Magdolna: Sorra kerül a kisebbség is, Magyar Szó, 2008. január 10., 1. és 16. o.

⁹¹ A vajdasági magyar könyvkiadás problémájával részletesebben a „Tudjuk a dolgunk”? című írásomban foglalkoztam (Aracs, a délvidéki magyarság közéleti folyóirata, 2008. augusztus 20-i száma, 32–33. o.).

rovatainak és cikkeinek tartalmi és nyelvi minőségét, politikai irányítottságát (2004. június 29-e óta a Magyar Szó alapítója az MNT).

A lap újságírói kis bérért dolgoznak, fizetésük – a lapban megjelent adatok szerint – nem haladja meg a 20–25 ezer dinárt, a szerkesztőkét pedig 25–30 ezer dinárt⁹³, miközben Szerbiában a novemberi átlag kereset – a Köztársasági Statisztikai Intézet adatai szerint – 33 613 dinár volt.

A Magyar Szóra mindinkább jellemző a vezető magyar politikusokkal készített egész oldalas interjúk közzélése, amelyek célja a hatalmi politika, valamint a VMSZ „sikereinek” és „eredményeinek” magyarázása az olvasónak. Ez még az egypártrendszer idején sem történt meg ilyen sűrűn, mint most. Ezeket a szövegeket általában nem kísérik olyan írások, amelyek a vajdasági magyarság szemszögéből görcső alá vennék a politikusok nyilatkozatait és tevékenységük eredményeit. Több neves újságíró önként távozott a szerkesztőségéből, így fejezve ki a szerkesztéspolitikával és a vállalat vezetésével való elégedetlenségét.

Az anyagiakra hivatkozva a Magyar Szó napilap főszerkesztőségét Szabadkára költöztették. A Képes Ifjúság csak úgy tudott megmaradni, hogy a Magyar Szó mint mellékletet jelenteti meg. Rossz, szinte kilátástalan anyagi helyzetben vannak legkisebbjeink lapjai, a Jó Pajtás, a világ egyetlen gyermekhetilapja, és a Mézeskalács, a kicsinyek havi folyóirata is.

Az Újvidék és környékén élő magyarok bizonyára nem felejtik el Kasza József, a VMSZ volt elnöke, Józsa László, az MNT letelt megbízatású elnöke, Mihók Rudolf igazgató és Kókai Péter főszerkesztő „sikereit” a Forum és a Magyar Szó „fejlesztésében” (vagy ahogyan korábban nevezték: „átszervezésében” és „karcsúsításában”⁹⁴). (Érdekes volna megtudni, hogy az említettek mekkora havi összeget kapnak a Forum Könyvkiadóban, illetve a Magyar Szóban.)

3.6.1.1. Felvetődik tehát a kérdés: Hová, merre tart a vajdasági magyar könyvkiadás és a szellemi élet? Már jó ideje, azt is mondhatnánk, hogy a 2000. október 5-ei hatalomváltás óta nem olvashattunk erről egy átfogó elemzést. Végső ideje lenne elkészíteni egy felmérést arról, milyen veszteséget szenvedett a vajdasági magyar kultúra és irodalom a múlt század nyolcvanas-kilencvenes éveiben, és hol tartunk, milyen a helyzete ma? Kik, hogyan és milyen eredménnyel irányítják szellemi életünket?

Az utóbbi időben ugyanis olyan állítások is elhangzottak, hogy „megteremtődtek az intézményes feltételek nemcsak az FK és a Magyar Szó, de a vajdasági magyar szellemi élet politikai irányíthatóságára is”, ami az elmúlt húsz évben nem volt tapasztalható, mert ilyen szempontból függetlennek volt mondható. (Köztudott ugyanis, hogy a Tartományi Képviselőház 2006. szeptember 28-án Kasza Józsefet, a VMSZ tiszteletbeli elnökét nevezte ki az FK Igazgatóbizottságának elnökévé, Józsa Lászlót pedig az MNT a 2008. február 29-i ülésen kinevezte a Magyar Szó Kft. Taggyűlési Testülete elnökévé.) Efelett pedig csak a simulékony értelmiségiek hunyhatnak szemet. Ennek az árát pedig a következő nemzedékek fizetik majd meg.

Losonc Alpár ezzel kapcsolatban a következőket írja: „Mélységesen elégedetlen vagyok azzal a ténnyel, hogy a Forum, eme nagy hagyományú intézményünk igazgatóbizottságának élén a politika juttatja érvényre jogait és képviselőjét, méghozzá ismételtén.” Majd hozzáteszi: „Ugy tűnik számomra, hogy elementáris kérdéseket nem beszéltünk meg a politika és a kultúra kapcsán, hogy olyan terhet cipelünk a vállunkon, amelyet nem lesz könnyű levetni”⁹⁵. Losoncznak ezekkel a gondolataival csak egyetérteni lehet.

A vajdasági magyarság korábban államilag pénzelt intézményei nem tudtak tehát alkalmazkodni a beszűkült anyagi forrásokhoz és a piacgazdaság feltételeihez. A korábbi (megszűnt) Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalat vagyonának a jelentős részét is felélték. Ezért szükséges lenne felülvizsgálni különösen a Magyar Szó, a Hét Nap és a Forum Könyvkiadó helyzetének alakulását az utóbbi négy évben, vagyis amióta a Magyar Nemzeti Tanács a vajdasági képviselőháztól átvette az alapítói jogokat. Képesek vagyunk-e egy ilyen tanulmány elkészítésére és a következtetések levonására?

3.6.2. Az elektronikus tájékoztatás területén a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 8. szakaszában említett, „szerzett jogok” védelme leginkább csak papíron létezik, mivel a vajdasági magyaroktól fokozatosan megvonják a tárgyilagos tájékoztatásra való jogot. Ezt a helyzetet mindenképpen rendezni kell, nehogy túl késő legyen.

⁹² szb: Sikeres nulla!, Magyar Szó, 2008. december 24–26., 11. o.

⁹³ Magyar Szó, 2008. december 24–26., 6. o.

⁹⁴ A kilencvenes évek elején több mint 1500 dolgozót foglalkoztató, széles körű gazdasági és kulturális tevékenységű Forumot 2002. május 23-i dátummal törölték a cégjegyzékből. Jogutódjának, a „karcsúsított” Magyar Szónak – nem hivatalos értesülések szerint – alig 250 dolgozója van, tevékenysége pedig a lapkiadásra szűkült.

⁹⁵ A politikus, az értelmiségi meg a kultúra, Magyar Szó, 2008. május 24., 14. o.

3.6.2.1. A tartományban három televízió, a Mozaik, a Pannon és a Vajdasági RTV működik. Mindegyik csak részlegesen sugároz eredeti magyar műsort.

A közszolgálati Vajdasági RTV (VRTV) magyar nyelvű műsorainak tartalma nem megfelelő minőségű, terjedelme pedig túlságosan kevés.

A VRTV csak cirill betűvel készült jelét még senki sem tette szóvá

A VRTV magyar szerkesztőségében az utóbbi évtizedben foglalkoztatottak száma megfelelő volt és csak nagy erőfeszítések árán tudták végezni feladatukat, tekintettel az elavult műszaki felszerelésre is.

1990 októberéig az (akkor még) Újvidéki Televízió magyar szerkesztőségében mintegy száz foglalkoztatott volt és még mintegy húsz külmunkatárs. A szerkesztőségnek, a munkahelyek legújabb besorolása szerint, mindössze 26 munkahelyet (ebből 21 újságíróit és 5 kisegítő személyzetit) hagytak jóvá.

Ismeretes az is, hogy „a televízió belüli katasztrófálisak a műszaki feltételek, a technikai kapacitások minimálisak, a munkatechnológia megrekedt a 80-as évek szintjén”⁹⁶. Az ígéretek ellenére továbbra se nincsen megoldva sem a szerb, sem a kisebbségi műsorok feliratozása.

A közszolgálati Vajdasági RTV (VRTV) magyar TV-műsorainak terjedelme drasztikus csökkenést jelent az 1990-es évekhez viszonyítva, amikor VRTV programjának a 20,06%-át a magyar műsorok képezték. Jelenleg a VRTV mindössze 1,16 óra magyar műsort sugároz naponta, ami a VRTV összesített adásidejének még az öt százalékát sem teszi ki⁹⁷, miközben a magyarok a lakosság 14,28%-át alkotják.

Dina Kurbatvinski-Vranešević, a VRTV vezérigazgatója azzal a követeléssel kapcsolatban, hogy a magyar műsoridő is legalább olyan arányban legyen, mint a lakosságban való részvétel, kijelentette: „Ha csak a lakosság számát vennénk figyelembe, fel kellene tennünk a kérdést, milyen terjedelmű programjuk van a szerbeknek a környező országok közszolgálati médiáiban”⁹⁸. Elfelejt azonban, hogy a vajdasági magyarok itteni adófizető polgárok és joguk van legalább olyan terjedelmű műsorra, amennyire hozzájárulnak a pénzeléséhez.

A TV magyar szerkesztősége létszámának megfelelő és a műsoridő ilyen csökkenése magával vonta a műsorok színvonalának esését is. Külön probléma, hogy nincsenek oktatási, tudományos és gyermekműsorok, valamint hogy nincs rendszeres és folyamatos műsorcsere az anyaországi TV-házakkal. A határon túli együttműködés is csak mintegy „fél éve kezdődött el” és még „nincsenek kiépítve azok a csatornák, amelyeken keresztül a műsorok zavaratlanul ideérhetnek”⁹⁹. Mindez a vajdasági magyarok nyelvének és kultúrájának további elszegényedéséhez vezet.

Szerkesztőségi megbeszélés
(Ótos András felvétele)

Az új műsorrend keretében (2008. március 17-étől) 40 percesre bővült a 19 órakor kezdődő magyar nyelvű Híradó. Tartott ez 2008. október 6-áig, amikor Nada Kalkan, a VRTV főszerkesztője, felfüggesztette posztjáról Simon Erzsébetet, aki 2007 novemberétől volt a vajdasági közszolgálati televízió magyar szerkesztőségének a felelős szerkesztője. „Teljes egészében megváltoztatja a műsorrácsot: lerövidít műsorokat, egyeseket megszüntet, újakat vezet be”¹⁰⁰. Az indoklás szerint Simon súlyos munkaügyi

⁹⁶ SZELI Balázs: *Friss levegőt a szerkesztőségbe!*, *Magyar Szó*, 2008. október 18., 19., 17. o. Lásd még: PRESSBURGER Csaba: *Jó éjt Vajdaság, Családi Kör*, 2008. október 16., 20–21. o. és PRESSBURGER Csaba: *Apró-cseprő ügyek, Családi Kör*, 2008. október 30., 22–23. o.

⁹⁷ SZELI Balázs, *Uo.*

⁹⁸ Zvonimir Perušić: *Nemamo pravo gledateljima nametati mišljenje*, *Hrvatska Riječ*, 10. listopada 2008., 11. o.

⁹⁹ SZELI, lásd a 97-es jegyzetben.

vétséget követett el azzal, hogy aznap a híradóban beolvasta, Kalkan utasítására „lefelezték”¹⁰¹ a Híradót, vagyis a magyar nyelvű hírműsor a továbbiakban negyven helyett húszperces lesz¹⁰². (A 40 perces híradó nézettsége 2008. március 17-étől, amikor bevezették, bizonyítottan fokozódott a magyarlakta városokban és falvakban.)

Egyesek ezt a változást összefüggésbe hozzák azzal a véleménnyel, hogy „a magyar híradó befolyása nagyon megnőtt” és „nem mindegy, hogy ezt a befolyást ki diktálja, ezért fontosnak tartják a magyar – és általában a kisebbségi szerkesztőségek – felügyeletét. Ehhez mindig található partnert a kisebbségi szerkesztőségekben”¹⁰³. A vajdasági magyar néző azonban ma már nincs megelégedve azzal, ha a magyar híradóban szerbről fordított híreket hall. A húszperces híradó viszont csak erre elegendő. Ezért szükségünk van egy olyan magyar szerkesztőségre, amely a vajdasági magyar közösség életéről és problémáiról is tájékoztat. Úgy tűnik azonban, hogy a magyar szerkesztőségen belül se nincs meg a változásokhoz szükséges kellő egység, és hogy különböző áramlatok és (érdek)ellentétek feszülnek az ún. régi és a fiatalabb tagok között „a pozíciók megvédéséért”¹⁰⁴.

Józsa László és Pásztor István nyilvános levélben követelte a VRTV vezetőségétől, vizsgálja felül az előállt helyzetet, és amíg az elemzés tart, állítsa vissza a korábbi állapotot (amelyben Simon Erzsébet betölthette az említett posztot)¹⁰⁵. Simon Erzsébetet végül (2008. november 13-i hatállyal) visszahelyezték korábbi munkahelyére az Újvidéki Rádióba. Ennyit ért a két magyar politikus követelése. Ezen a tényen már az sem változtat, hogy a VRTV igazgatói bizottsága 2008. december 18-án leváltotta Dina Kurbatvinski-Vranešević vezérigazgatót, mert „nem sikerült megfelelő nézettséget és jövedelmet szerezni a vállalat számára”¹⁰⁶.

A VRTV egészében komoly gondok lehetnek, mert az intézmény önálló szakszervezete 2008. október végén egy 120 oldalas jelentést küldött meg a Köztársasági Műsorszórás Ügynökségnek, amelyben figyelmeztetett, hogy a VRTV igazgatóbizottsága a műsorszórásról szóló törvényt nyolc pontban, az

Dina Kurbatvinski-Vranešević

RTV alapszabályzatát pedig 10 pontban sértette meg¹⁰⁷.

3.6.2.2. Az Újvidéki Rádió 24 órás magyar adása – a közszolgáltatóság biztosítása érdekében – 2008. október 1-jétől új műsorrenddel jelentkezik. Egyes műsorok nagyobb teret, mások új terminust kaptak, míg vannak olyanok is, amelyek átmenetileg, de az is lehet, hogy végleg megszűntek. Új emberek kellenének az új műsorokhoz, miközben a műszaki modernizációra és az újságírók anyagi helyzetének javítására is szükség lenne.

A rádió adói csökkentett erővel sugároznak az 1999. évi NATO-bombázások óta és „egyelőre nincs pénz a nagyobb teljesítményű adók felszerelésére”. A műsort csak ultrarövid hullámon sugározza, mivel a korábbi középhullámú adó továbbra sem működik. Ezért van az, hogy nemcsak Zomborban és Dél-Bánátban, de Vajdaság más részein (mint például az Újvidékhez közeli Kamenicán) sem hallják az adásokat. Viszont interneten is sugározzák a Rádió 1., 2. és 3., valamint a TV 1. és 2. műsorát. Vajdaságban azonban nem gyakori a rádióhoz az interneten való hallgatása és a TV nézése.

A rádió magyar szerkesztőségében 1990-ben 101 foglalkoztatott volt, most pedig mindössze 43. A szerkesztőség értékelése szerint a minőséges program sugárzásához legalább 67 személyre lenne

¹⁰⁰ Víz: Felfüggesztették Simont, Magyar Szó, 2008. október 8., 1. és 20. o.

¹⁰¹ Lefelezték, Magyar Szó, 2008. október 7., 1. o.

¹⁰² Az Újvidéki Televízió Magyar Szerkesztősége: Új műsorács a Vajdasági Televízióban, Magyar Szó, 2008. március 17., 4. o. és Vajdasági TV: Felfüggesztették felelős szerkesztői posztjáról Simon Erzsébetet, Vajdaság Ma (<http://vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=7503> – 2008. október 7.)

¹⁰³ SZELI Balázs, lásd a 97-es jegyzetben.

¹⁰⁴ PRESSBURGER Csaba: Jó éjt Vajdaság, Családi Kör, 2008. október 16., 21. o.

¹⁰⁵ Levél az igazgatónak, Magyar Szó, 2008. október 10., 1. és 20. o. és víz: Nyitott kérdés, Magyar Szó, 2008. október 14., 20. o.

¹⁰⁶ dió: Meneztetették Kurbatvinskit, Magyar Szó, 2008. december 19., 1. és 4. o.

¹⁰⁷ Feljelentették a vállalat vezetését, Magyar Szó, 2008. október 29., 20. o.

szükség, vagyis még 24 személy felvételére. A készülőben lévő szabályzat szerint a magyar szerkesztőségnek 47 munkahelyet irányoztak elő, vagyis 20-kal kevesebbet, mint amennyire a szerkesztőség szerint szükség lenne. Ebből is jelenleg nyolc vagy kilenc betöltetlen.

Annak ellenére, hogy csökkent az állandó munkaviszonyban lévő dolgozók száma, az új munkatársak felvétele helyett mintegy 20 tiszteletdíjas és meghatározott időre alkalmazott dolgozik. Az új munkahelyek feltöltésére majd csak akkor kerül sor, amikor „javul az RTV helyzete”¹⁰⁸.

A magyar szerkesztőség vezetőjének nyilatkozata szerint a készülőben lévő káderterv alapján megalakul majd a rádió szintjén a művelődési műsorok közös szerkesztősége is, és ebbe várhatólag hat személy átkerül a magyar szerkesztőségből. Ez gyakorlatilag az jelenti, hogy ez a hat ember, az említett 47 szerkesztőségbeli újságírón túl is a magyar műsoroknak fog dolgozni, továbbá még két tudósító, a topolyai és a zentai is. A műszaki modernizációra és káderállomány bővítésére azonban egyelőre csak szóbeli ígérek vannak¹⁰⁹.

Az Újvidéki Rádió és a Magyar Rádió vezetői 2007. október 4-én együttműködési keretmegállapodást írtak alá, amely „a műsorok tartalmi gazdagítására, a gyorsabb információcserére és a kisebbségi jogok ápolására terjed ki”. 2008. május 14-én a két intézmény közötti műsorcsere feltételeiről írtak alá megállapodást, amely az Újvidéki Rádió számára lehetővé teszi az MR1-Kossuth rádió, valamint az MR4 nemzetiségi adások nem jogköteles műsorainak, a Magyar Rádió számára pedig a szerbiai és a vajdasági események részletes hírösszefoglalóinak sugárzását¹¹⁰.

3.6.2.2.1. A magyar nyelven is sugárzó 34 vajdasági rádió közül (2008. augusztus 31-ével) 11 megszűnt¹¹¹. Elhallgatott a Topolyai Rádió, a muzslyai Zeppelin Rádió, a Zentai Fox Rádió, a Bajmoki Rádió, a Palicsi Rádió is, a negyvenéves Szabadkai Rádió magyar műsora is regionális frekvencia nélkül maradt. Ezeknek a rádióknak az éterből való eltűnésével felbecsülhetetlen kár érte a vajdasági magyarságot, és csorbult a magyar kisebbség tagjainak (szerzett) joga az anyanyelven való tájékoztatásra. A megszűnt szerkesztőségek tagjai pedig munka nélkül maradtak.

A Szabadkai Rádió a Strategic Marketing közvélemény-kutató intézet 2008. novemberi adatai szerint nemcsak a Szabadkán és környékén működő adók, hanem a szerbiaiak között is a legnagyobb hallgatottságnak örvend¹¹², a szerb politikai elit által irányított Köztársasági Műsorszórás Ügynökség (RRA) mégis a Pannon RTV keretében működő kereskedelmi rádióknak (főszerkesztője Árpási Ildikó, Kasza József volt pártelnök házastársa) ítélte oda a

A muzslyai Zeppelin Rádió: Vajon összejön-e még egyszer ez a társaság?
(Kecskés István felvétele)

regionális rádió státusát. „Ennek érdekében a Magyar Nemzeti Tanács is elszánt harcot vívott, soha még nem volt ilyen harcias, mint akkor. Ebből a tanulságos történet, hogy tud harcolni, ha akar. Vele együtt a tartományi kisebbségi titkár is demonstrálta vitézi készségét.”¹¹³

A zombori, a kúlai és a szenttamási önkormányzati tulajdonú rádiókat, amelyek magyar nyelven is sugároztak, kötelező privatizáció alá vonták¹¹⁴. A szerbiai kormány a privatizációs folyamat módosítására/leállítására irányuló kezdeményezéseket rendre elutasította, arra hivatkozva, hogy a környező EU-s tagországokban sem megengedett, hogy állami médiumok működjenek, holott tudjuk, hogy Romániában, Szlovákiában, Magyarországon ma is működnek önkormányzati alapítású médiumok.

¹⁰⁸ PRESSBURGER Csaba: *Másként szól a rádió, Családi Kör, 2008. október 9., 23. o.*

¹⁰⁹ Uo.

¹¹⁰ Magyar Rádió: *műsorcsere az Újvidéki Rádióval, MTI, 2008. május 14.*

¹¹¹ h. gy: *Veszélyben a kisebbségi média, Magyar Szó, 2008. november 20., 5. o.*

¹¹² V. I. *Radio Subotica najslušaniji lokalni radio u Srbiji, Danas, 2009. január 5., 16. o.*

¹¹³ Végel László: *Vitézek a gáton, Családi Kör, 2009. január 1., 8. o.*

A 2007. december 29-én elfogadott új önkormányzati törvény – a civil szervezetek nyomására – tartalmaz egy kitétel, miszerint a községek alapíthatnak olyan médiumokat, „a község területén hivatalos használatban lévő nemzeti kisebbségi nyelveken való tájékoztatás, valamint azokon a nemzeti kisebbségi nyelveken való tájékoztatás érdekében, amelyek nincsenek hivatalos használatban, de az ilyen tájékoztatás a kisebbségi jogok részét képezi.” Ezzel jogilag kettős helyzet alakult ki.

Az RRA működésével kapcsolatban felvetődik az a kérdés is, mennyire van összhangban ennek a testületnek működésével és az egyháznak a szerepével, valamint a szerb alkotmány 11. szakaszának 1. és 2. bekezdésével az, hogy az élén egy egyházi személy legyen. E cikkek szerint a Szerb Köztársaság világi jellegű állam, az egyházak és a felekezetek az államtól külön vannak választva.

Öt újvidéki magyar civil szervezet (2008. szeptember 30-án) felszólította Ana Tomanova Makanova tartományi kormányalelnököt és tájékoztatási titkárt, Korhecz Tamás tartományi kisebbségügyi titkárt és Petar Teofilović tartományi ombudsmant, hogy – hivatali kötelességükkel és személyes felelősségükkel összhangban, a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvénynek a szerzett jogok védelméről szóló 8., valamint a szerb alkotmánynak az alkotmányjogi panaszra vonatkozó 170. szakasza alapján – indítsanak eljárást a frekvenciák odaítélésének felülvizsgálására, a magyar nyelvű tájékoztatás helyreállítása érdekében¹¹⁵. A felhívásnak mindössze az lett a visszhangja, hogy egy felelős magyar kormánytisztviselő hangsúlyozta: „Egy ilyen környezetben, mint Vajdaság, külön fontossága van a kisebbségi médiának”¹¹⁶. Ezúttal is bebizonyosodott: A jól fizetett tisztség mégis fontosabb a szakmánál, a hivatásnál és a kisebbségi jogokért való küzdelemnél. Szomorú.

A magyar autonómia kérdése

Vajdaság észak-bácskai és a Tisza jobboldali partján még mindig többséget alkotó magyar kisebbség 2008-ban csak egy lejárt mandátumú¹¹⁷,

érdemi jogkörrel nem rendelkező, nemzeti tanácsnak nevezett intézménnyel rendelkezik nemzeti létének megéléséhez. Azok a törekvések, melyek egy működő autonómia elérését tűzték ki célul, és melyek hosszú távon is garantálni tudnák a megmaradást, rendre meghiúsultak.

A magyar nemzeti kisebbség elsőként választotta meg nemzeti tanácsát, a Magyar Nemzeti Tanácsot (MNT), a Szabadkán, 2002. szeptember 21-én tartott elektori közgyűlésen, 541 elektor részvételével (a 605 meghívott közül).

A Nemzeti Kisebbségek Jogainak és Szabadságának Törvénye szerint a kisebbségi nemzeti tanácsok jelentik a kulturális autonómiát Szerbiában. Habár a törvény maga kimondja, hogy ezeknek a szerveknek csak tanácsadói jogkörük van, döntéshozói nincsen, így nem is lehet nemzeti kisebbségi autonómiáról beszélni. Ellentmondanak egymásnak a politikusok is, akik közül egyesek kulturális, mások pedig perszonális autonómiának nevezik ezeket a tanácsokat. Ebből is kiviláglik, hogy a hatalmi szervek vezérlésével működő (nem legitím, elektorok útján választott) nemzeti tanácsok

Józsa László, az MNT lejárt megbízatású elnöke

nem tudják ellátni a kisebbségek megmaradását elősegítő feladatokat.

Az MNT munkáját az elmúlt csaknem öt éves időszakban elsősorban a hatékonytalanság és az eredménytelenség jellemezte. Nemcsak hogy a

¹¹⁴ A Zombori Rádió magánosítása következtében rendkívül nehéz helyzetbe kerültek az alkalmazottak. 2008 augusztusában új igazgatóbizottságot választottak, majd a 20 állandó munkaviszonyban levő foglalkoztatott 12 500 dináryi minimális havi bért kapott (H. Á.: Nagyobb támogatást várnak, Magyar Szó, 2009. I. 14., 5. o.).

¹¹⁵ Csorbulnak a szavatolt jogaink, <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=7472> (2008. október 1.) és Magyar Szó, 2008. október 3., 5. o. Lásd még: DIÓSI Árpád, Szűkös lehetőségek között, Magyar Szó, 2008. november 4., 1 és 5. o.

¹¹⁶ Lásd a 111-es jegyzetben lévő írást.

¹¹⁷ Bővebben BOZÓKI Antal: Törvényes? – Vélemény a Magyar Nemzeti Tanács és elnökének jogállásáról, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=2118> (2008. augusztus 30.)

vajdasági magyarokat érintő számos fontos kérdésben, (mint például a Magyarországon szerzett egyetemi oklevelek honosítása, a magyar nemzeti közösségünk tagjai bántalmazásának ügye stb.) illetéktelennek mondta magát, de még azokon a működési területeken sem tudott jelentősebb eredményt felmutatni, amelyek a törvény szerint megillették. Még amikor szándékozott is tenni valamit, szerb koalíciós partnerei megakadályozták ebben.

Ma már egyre többek előtt válik világossá, hogy a nemzeti tanács csakis akkor láthatja el a nemzeti érdekképviseletünket, ha mi magunk hozzuk létre: általános magyar választás útján. Tisztában van ezzel a szerb hatalom is, hiszen a horvátországi szerbek érdekképviselete is hasonló módon valósul meg a horvát szektorban, s hasonló módon kívánja szavatolni saját szerb testvéreinek a megmaradást a szerb állam a koszovói régióban.

A nemzeti tanácsokról szóló törvénnyel kapcsolatos 2008. október 3-i szabadkai tanácskozás résztvevői megállapodtak abban, hogy „az önálló vagyonnal és jogi személyiséggel rendelkező Magyar Nemzeti Tanács az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a hivatalos nyelvhasználat területén törvénnyel szabályozott érdekképviseleti, döntéshozatali, véleményezési, javaslattevési és egyetértési hatáskörökkel rendelkezen, valamint intézményeket, közhasznú gazdasági társaságokat és alapítványokat hozhasson létre. A Magyar Nemzeti Tanács törvényben szabályozott véleménynyilvánítási, javaslattevési és egyetértési jogkörének megszegésével meghozott jogi aktusok a törvény erejénél fogva legyenek semmiek”.

A vajdasági magyar közvélemény és a tanácskozás résztvevői elvárják a Szerb Köztársaság Kormányától és Képviselőházától, hogy a nemzeti tanácsokról szóló törvény:

– Tegye lehetővé, hogy a Magyar Nemzeti Tanács tagjainak megválasztása általános, többpárti, egyenlő, közvetlen és titkos szavazás útján történjen, listás – részarányos választási rendszerben, külön választási küszöb nélkül.

A szavazáson választóként, illetve jelöltként azok a vajdasági magyarok vehessenek részt, akik rendelkeznek általános választói joggal, és akik szerepelnek a vajdasági magyar nemzeti közösség választói névjegyzékén.

A jelöltlisták állításának joga a magyar közösséget képviselő politikai pártokat és a vajdasági magyar nemzeti közösség választói névjegyzékén szereplő személyekből álló polgári csoportokat illesse meg. Az

általános választói névjegyzék részét képező magyar választói névjegyzéket a közigazgatási szervek hozzák létre és gondozzák, együttműködve a magyarság érdekvédelmi szervezeteivel, azzal, hogy a választói névjegyzékre vonatkozó szabályoknak mindenképpen szavatolniuk kell az önkéntesség elemét a választópolgárok számára¹¹⁸.

Az MNT státusának tehát nemcsak formai, hanem lényegi vonatkozásai is vannak. Amíg azonban nem rendeződik a testület helyzete és összetétele, nem várható, hogy előrelépés történjen az igazi magyar képviselet megvalósításában.

Szerbiának hét év sem volt elég a nemzeti tanácsokról, illetve azok megválasztásáról szóló törvény meghozatalára. A most készülő törvényszöveg pedig nem biztosítja a magyar perszonális autonómiát, csak a kisebbségek azon jogát, hogy nemzeti tanácsot válasszanak „a kultúra, oktatás, tájékoztatás és a nyelvhasználat területén az önkormányzat megvalósítása érdekében”. Az is teljesen bizonytalan, hogy mikor kerül sor a törvény elfogadására és mikor áll fel az új összetételű MNT.

A törvénytervezet újabb változatának elkészítésében magyar részről – az MNT által javasolt – azon személyek vettek részt, mint korábban, és akiknek a mellőzését az újvidéki civil szervezetek követelték¹¹⁹. A tervezetet mindegyik működő nemzeti tanácsnak elküldték véleményezésre¹²⁰. Vagyis ugyanazok véleményezték, akik részt vettek az összeállító bizottság munkájában. Szomorú. A joghézag viszont lehetővé teszi, a kisebbségügyi minisztérium pedig legálisnak tekinti a 2006. szeptember 21-én lejárt megbízatású (amúgy is vitatott legitimitású és összetételű) MNT-t, és a vezetői számára lehetővé teszi, hogy továbbra is jogalap nélküli tisztségükben tetszelegjenek.

3.8. Emlékezés az áldozatokra

A tartományi parlament 2003. február 28-án rezolúciót fogadott el a kollektív bűnösség eltörléséről és „síkraszállt a II. világháború alatt és közvetlenül utána elüldözött, ártatlanul megvádolt és ártatlanul szenvedett valamennyi személy teljes mértékű rehabilitációjáért¹²¹. A Magyar Nemzeti Tanács 2004. december 29-én nyilatkozatban emlékezett meg az 1944/45-ben, a katonai közigazgatás idején végrehajtott magyarelles megtorlások hatvanadik

¹¹⁸ Lásd a nemzeti tanácsokról szóló törvénnyel kapcsolatos szabadkai tanácskozás nyilatkozatát, <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=2192> (2008. október 3.)

¹¹⁹ Igaz magyar képviseletet!, Magyar Szó, 2008. augusztus 28., 5. o.

¹²⁰ Az „MNT 2008. november 14-i zentai ülésén elfogadhatónak ítélte a nemzeti tanácsokra vonatkozó törvénytervezetet és módosításokkal egészítette ki” (hha: Politikai siker kapujában, Magyar Szó, 2008. november 15–16., 1. és 5. o.).

évfordulójáról¹²². A szerbiai parlament azonban mind a mai napig nem hozott határozatot a kollektív bűnösség elvének eltörléséről.

Az 1941–1948-as magyar áldozatok számának tényszerű megállapítására úgyszintén nem került sor. A Tartományi Tényfeltáró Bizottság tényfeltáró munkája mind a mai napig befejezetlen. Munkáját akadályozta az is, hogy egyes archívumokat még mindig nem nyitottak meg, sőt vannak olyan levéltárak is, ahol elutasítják vagy lehetetlenné teszik az együttműködést¹²³.

A hatóság mindaddig nem tette lehetővé a csúrogi áldozatok hozzátartozóinak a halottaikról való méltó megemlékezést, és hogy – a szerémségi Mitrovicán, az egykori Svilara gyűjtő- és munkatáborban 1945 és

síremléknél 2008. október 11-én megtartották az első megemlékezést a kivégzett magyarokról. Ez azért

Emlékmű a Lótemetőben

A ledöntött csúrogi márványtábla és a felgyújtott fakereszt (Dávid Csilla felvétele)

1947 között elhunyt svábok emlékére állított keresztet hasonlóan – emeljenek megfelelő emlékművet Csúrogon. Eddig úgyszintén nem engedélyezték az újvidéki Futaki úti temető katonasírhajhoz Makovecz Imre műépítész tervezte emléktorony építését¹²⁴. Az emlékmű terve már majd két évtizede elkészült.

Pozitív momentumok viszont: A mozsori lótemetőben a közelmúltban elhelyezett beton

jelentős, mert a síremléket – Tóth László nyugalmazott újságíró kezdeményezésére – a helyi közösség és a szabályi község engedélyével készítették el¹²⁵. A csúrogi sintérgödörnél tartott ez évi megemlékezésen jelen volt és szólt az egybegyűltekhöz Egeresi Sándor, a Tartományi Képviselőház elnöke¹²⁶. Temerinben – 64 év után – Gusztovics András személyében magyar polgármester először hajtott fejet az ártatlan áldozatok előtt, majd együtt koszorúzott a községi képviselő-testület ugyancsak magyar elnökével¹²⁷. Újvidéken a Futaki úti temető katonasírhajnál tartott megemlékezésen Branimir Mitrović alelnök személyében először képviseltette magát a Tartományi Képviselőház¹²⁸.

Becsey Zsolt (EPP-ED, Fidesz) európai parlamenti képviselő 2008. december 16-ai strasbourgi sajtóközleményében¹²⁹ javasolta, legyen Szerbia majdani uniós csatlakozásának egyik előfeltétele, hogy Belgrád hivatalosan beismerje a titoista partizánok által 1944–45-ben a Délvidéken elkövetett népirtást, aminek becslések szerint negyvenezer magyar, kétszázhatvanezer német és zsidó esett áldozatul,

¹²¹ Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapjának 2003. március 24-i 5. száma (108.)

¹²² Magyar Szó, december 31., 2005. január 1., 2., 9. o. vagy:

http://www.mnt.org.rs/hu/frame.php?content=doc_show&e_id=95&e_tipus=HTML

¹²³ Németh Zoltán: Százezer áldozat, Magyar Szó, 2007. október 20., 21., Hétféje, 16. o. és Németh Zoltán, Járeki síkoly, Magyar Szó, 2007. október 27., 28., Hétféje, 14. o.

¹²⁴ P. F.: Megemlékezés a csonka turulszobornál, Magyar Szó, 2008. november 4., 6. o.

¹²⁵ M-n: Emlékmű a Lótemetőben, Magyar Szó, 2008. október 18., 19., 12. o. és STANYÓ TÓTH Gizella: Nyílt fájdalom: Magyar Szó, 2008. november 1., 2. 13. o.

¹²⁶ S. T. G.: A békéért egyenjogúan, Magyar Szó, 2008. november 3., 1. o.

¹²⁷ G. B. Erer, Hszolt, csin, M. M. mi, s.l.: „Soha többé ne forduljon elő”, Magyar Szó, 2008. november 3., 4. o.

¹²⁸ P. E.

¹²⁹ Csak a népirtás beismerésével, Magyar Szó, 2008. december 18., 3. o. Ágoston András, a VMDP elnöke 2008. december 9-én levelet intézett a másik három vajdasági magyar párt elnökéhez, amelyben azt javasolta, hogy a négy vajdasági magyar párt forduljon levélben a szerb kormány elnökéhez a kérelemmel, hogy ez a testület nyilatkozzon a 44/45-ös magyarítás ügyében. Jelezzve egyben, hogy a szerb bocsánatkérés a mai napig várat magára, mint ahogy az akkor történtek részletes, teljes és történelmileg hiteles feldolgozása is. („A magyarítás ügyében”, Magyar Szó, 2008. december 9., 5. o. Lásd még: Dr. PÁLL Sándor, Válasz Ágoston Andrásnak, Magyar Szó, 2008. december 12., 5. o.)

„kollektív bűnösségük” koholt vádjával. E mai napig fenntartott megbélyegzés eltörlése és az áldozatoknak nyújtott jóvátétel nélkül Szerbia nem felel meg a népek közti megbékélés Európában bevett gyakorlatának, következésképpen az uniós felvételi kritériumoknak sem – emlékeztette történelmi felelősségére a Belgráddal tárgyaló brüsszeli bizottságot Becsey Zsolt.

Tizenegy vajdasági magyar civil szervezet vezetői 2008. december 29-én nyílt levélben¹³⁰ támogatták Becsey Zsolt EP-képviselő javaslatát, „annál is inkább, mert a jelenlegi, magát demokratikusnak nevező, szerbiai hatalom sem tett érdemleges lépéseket elődei történelmi bűneinek elismeréséért és a jóvátételért. Szerbia, a volt jugoszláv állam jogutódja jelenlegi területén államhatalmi felhatalmazással történtek a mai napig egészében föl nem tárt, népellenes atrocitások, amelyek következményeiről nemcsak az érintett szerbiai, valamint a magyar és német közvélemény tájékozatlan, hanem az európai is”.

A civil szervezetek vezetői végezetül felszólították a vajdasági magyar politikai pártokat, a köztársasági és a Tartományi Képviselőház magyar képviselőit: nyilvánosan támogassák, hogy január 23-a legyen hivatalosan is a vajdasági magyar népiertás emléknapja, és csatlakozzanak Becsey Zsolt javaslatához.

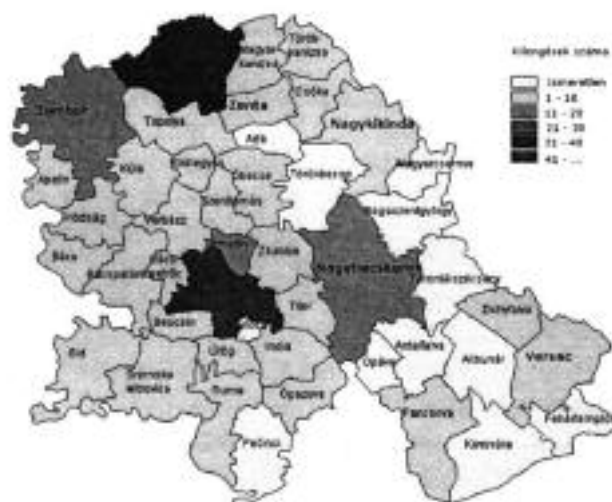
3.9. Zaklatások

A 2000. októberi változások után is folytatódott a kisebbségi jogok durva megszegése és az erőszak. A magyarellenes cselekményeket alapvetően öt kategóriába sorolják: fizikai támadások, verekedések (magyar iskolások zaklatása is), vallási intézmények rongálása, temetők és keresztek rongálása és gyalázása, jelszavak írása, jelképek rajzolása és pamfletek terjesztése¹³¹.

A Szerb Belügyminisztérium adatai szerint 2003. január 1-jétől 2004. június 30-áig Vajdaságban a magyarokat sértő incidensekből 49 esetben állítható, hogy etnikai indíttatású: 19 katolikustemető-rongálás, 12 falfirka vagy röpcédula, 7 templomgyalázás, 4 verekedés, 4 verbális támadás és 3 fizikai tettlegesség.

A magyar pártok, civil szervezetek és plébániák feljegyzése szerint sokkal több zaklatás történt nemzetiségi és vallástürelmetlenségi alapon, amit a rendőrség nem vizsgálta ki. A belügyi szervek szerint 294 esetben nem bizonyítható a nemzeti gyűlölet jelenléte: 129 vagyonsértés és -rongálás (főleg albánok, muzulmánok ellen, a koszovói szerbülözés idején, 2004. március 17-e után); 56 síremlékgyalázás (16 katolikus sír, 14 pravoszláv, 8 egyéb); 42 sértő vagy fenyegető jelszó, jelmondat, szimbólum kiírása és pamfletosztogatás; 20 templomgyalázás (5 katolikus, 2 pravoszláv, 13 protestáns); 7 tettlegesség; 5 épületrongálás és 1 névtelen fenyegetés¹³³.

A szenttamási székhelyű Emberi Jogi Központ (EJK) adatai szerint „2003-tól napjainkig 234 magyarellenes atrocitás és jogsértés van dokumentálva a Délvidéken, ezek közül több esetben a sértettek súlyos vagy életveszélyes sérüléseket szenvedtek, egy esetben halálos áldozatot is követelt a támadás. A megtörtént esetek száma azonban ennél jóval nagyobb, ugyanis sok esetben előfordul, hogy a sértettek nem merik bejelenteni az ellenük elkövetett támadást, vagy egyszerűen – a rossz tapasztalatok

Incidensek Vajdaság területén 2003/2004-ben – sötétebb színben. A legtöbb incidens Szabadka és Újvidék, valamint Temerin, Zombor és Nagybecskerek községek területén volt¹³²

¹³⁰ Lásd: <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=7866> és Miniszterelnöki Hivatal, Nemzetpolitikai Ügyek Főosztálya, Reggeli Sajtófókus, Reggeli Sajtófigyelő, 2008. december 30.

¹³¹ BOZÓKI Antal: „Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről, Létünk, 4/2005, 19–20. o. Dr. Gábrity, a 36. jegyzetben idézett írásban, a magyarellenes cselekményeket három kategóriába sorolja: verekedések (általában magyar iskolások zaklatása), magyarellenes falfirka és röplapok, illetve temető- és templomgyalázások (sírok felborítása és összetörése, magyarellenes feliratok a sírokon, templomokon, a művelődési házak, színház ablakainak betörése, benzines palackokkal elkövetett gyújtogatások), 14. o.

¹³² Dr. Gábrity, a 36. jegyzetben idézett írás, 14. o.

miatt – értelmetlennek tartják ezt megtenni.¹³⁴ („Ne bánts a magyart!” jelszóval 2005. október 15-én békésen és incidensek nélküli tiltakozó megmozdulásra került sor Szabadkán, mert a rendőrség és az igazságszolgáltatás nem végzi hatékonyan munkáját. A tiltakozáson mintegy négyszáz békés szándékú, fegyelmezetten viselkedő, többségében délvidéki magyar polgár volt jelen. A felszólalók maximálisan a probléma lényegét érintették beszédeikben, és határozottan állást foglaltak a magyarság sérelmére elkövetett atrocitások ellen. Az akciót a Civil Mozgalom emberi jogokkal foglalkozó műhelye kezdeményezte, amelyből később megalakult az Emberi Jogi Központ.¹³⁵)

A kisebbségi jogsérelmek és a kisebbséghez tartozók (a legtöbb esetben magyarok) elleni támadások pontos számát valójában senki nem is tudja. Az emberek ezekről nem szívesen beszélnek, mert félnek. Az incidensek miatt növekedett a nemzetek közötti feszültség, erősödött a nemzeti türelmetlenség és megromlottak a nemzetek közötti viszonyok, különösen észlelhető a fiatalok nemzeti alapon történő elkülönülése. Az elkövetők ellen a legtöbb esetben továbbra sem indítanak bűnvádi és szabálysértési eljárást, ha pedig indítanak, az rendre enyhe büntetéssel, vagy még azzal sem fejeződik be. Ezért nem véletlen, hogy a magyarverések kárvallottjai sokszor nem vállalják a feljelentéssel járó újabb megpróbáltatásokat. Zomborban például a 2008. év elején a nemzeti és faji türelmetlenséget szító incidensek közül mindössze egy esetben született elmarasztaló ítélet, annak ellenére, hogy több elkövetőt azonosítottak és azonnal elkaptak a rendőrök. Többjüket azért nem ítélték el, mert „még nem töltötték be a 14. életévüket vagy, mert nem volt elegendő bizonyíték”¹³⁶.

A nemzeti kisebbségi közösségek tagjai elleni sűrűsödő támadások és a nemzetek közötti feszültségek miatt az Európai Parlament (2005. január 28-tól 31-ig) ad hoc bizottságot küldött Vajdaságba, amelyet Doris Pack asszony vezetett, majd a 2005. szeptember 29-i Vajdaságra vonatkozó állásfoglalásában „mély aggodalmát fejezte ki az emberi jogok ismétlődő megsértései, valamint a jog és a rend Vajdaságban tapasztalható hiánya miatt” és

azonnali – a hasonló jellegű cselekmények orvoslása, illetve jövőbeli megelőzése érdekében – hatékony fellépésre szólította fel (az akkor még) Szerbia és Montenegró hatóságait, valamint javasolta, hogy küldjenek EU megfigyelőket (EUMM) a térségbe.

Az események hátterének felderítésére a 2005. november 2-án létrehozott szerb kormánybizottság – ismereteim szerint – a mai napig nem ült össze, vagy ha összeült is, jelentését a mai napig nem terjesztette a nyilvánosság elé.

Szerbiában még mindig létezik az etnikai vagy vallási kisebbségek elleni hangulatkeltés jelensége, ezt a légkört egyebek között politikusok és sajtószervek táplálják – állapította meg a 2008. április 29-én nyilvánosságra hozott jelentésében az Európa Tanács rasszizmus-ellenes testülete (ECRI)¹³⁷.

– Ha látszólag kevesebb atrocitás is történik, az nem azért van, mert megnőtt a közbiztonság, hanem mert a magyar fiatalok – ha csak tehetik – hétvégenként elkerülik a frekvenciát helyeket (pl. a szabadkai korzót vagy Temerin szűkebb központját), vagyis kiszorulnak a perifériára, illetve testi épségük megőrzése érdekében egyszerűen otthon maradnak. Nem kétséges: a délvidéki magyar fiatalok egyfajta terror alatt élnek¹³⁸. A nagybecskereki Civil Fejlesztési Központ (CRCD) is – a 2008. november 5-i közleményében – komoly aggodalmát fejezte ki a Bácskából érkező etnikai incidensekről szóló mind gyakoribb információk miatt, valamint követelte a hatóságtól, hogy derítse fel az eseteket, és büntesse meg az elkövetőket¹³⁹.

Az utóbbi időben, különösen Szabadkán, Temerinben, de más helységeken is történik súlyos magyarellenes támadások/bűncselekmények:

Január 15. – Mirnics Gyula televíziós újságíró, aki éjjel, az újvidéki vonatállomás közelében a Topolyára induló vonatot várta, három támadó brutálisan összeverte.

Március 20. – Súlyos, etnikai indíttatású incidens történt a szabadkai Műszaki Középiskola (MEŠC) épülete előtt. A szerb diákok csoportja megtámadott egy magyar tanulót.

Április 19. – Hajnalban, egy óra körül Szabadka legszűkebb központjában, a Maxi üzlete előtt kisebb szóváltás után

¹³³ Kiss Rudolf: *Magyar veszély Bácskában!*, Magyar Szó, 2008. december 13–14., 17. o.

¹³⁴ Dr. Gábrity, a 36. jegyzetben idézett írás, 14. o.

¹³⁵ A rendezvény utólagos értékelését lásd a http://www.humanrightscenter.net/hu/index.php?option=com_content&task=view&id=164&Itemid=honlapon

¹³⁶ Egy ítélet, Magyar Szó, 2009. január 5., 16. o.

¹³⁷ CRI(2008)25, forrás: MTI, <http://www.hhrf.org/hhrf/index.php?oldal=329>, http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/2-Country-by-country_approach/Serbia/Serbia_CBC_3.asp, *Hangulatkeltés a kisebbségek ellen Szerbiában*, MTI, Magyar Szó, 2008. április 30., 2. o.

¹³⁸ Szenttamási Emberi Jogi Központ: *Hajrá magyarverők!?*, Magyar Szó, 2008. november 1., 2., 15. o.

¹³⁹ CRCD/CDCS: *Povodom indicija o jačanju međunacionalnih tenzija u Bačkoj uz obnavljanje rasprave o preradi prošlosti*, www.cdcs.org.yu

megkéselték a 19 éves Komjáti Attilát. A sértett akkor azt nyilatkozta, lehet, hogy azért, mert magyarul beszéltek.

Május 11. – Megverték Szabadkán Toroczka Lászlót. A Hatvannégy Vármegyei Ifjúsági Mozgalom tiszteletbeli elnöke súlyos, nyolc napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett.

Június 14. – Éjjel egy óra tájban Temerinben minden ok nélkül rajtaütésszerűen megtámadták, és súlyosan bántalmazták az utcán békésen közlekedő K. Roland (19 éves) és K. Viktor (18 éves) magyar fiatalokat. Előbbit sörösvéggel leütötték és megrugdosták, olyannyira, hogy az újvidéki kórházban sürgős műtéti beavatkozásra volt szükség szeme világa megmentésének érdekében.

Október 24. – Nem hivatalos információk szerint éjjel Szabadka belvárosában újabb magyarverés történt. Egy húsz főből álló szerb csoport megvert egy hazafelé tartó családot. A sértettek nem kívántak nyilatkozni. Szabadka központjában három felnőtt este nyolckor megvert egy 15 éves magyar gyereket.

November 7. – Halál a magyarokra! Ilyen és ehhez hasonló szövegek jelentek meg reggelre Temerin főutcája több házának homlokzatán. Volt azonban, ahol nem a falra, hanem a kapura, vagy az ablakra és a kirakatüvegre (Apolló kocsmá) festették a nemzetgyűlölő szöveget a tettesek, akiknek kiléte egyelőre ismeretlen. A rendőrség tud a dologról.

A mai napig sincs megoldva az egyértelmű etnikai diszkrimináció esetében aránytalanul súlyos büntetést kapott temerini magyar fiatalok sorsa. A szerb illetékesek nem csökkentették a példátlanul magas és aránytalan börtönbüntetéseket. A súlyos ítéletek szemmel látható célja az, hogy jelentősen csökkenjen a magyar fiatalok ellenállása, ha szerb kortársaiktól atrocitásokat kell elszenvedniük.

Wanda Troszczyńska-van Genderen, a Human Rights Watch (HRW) balkáni kutatója is úgy véli, hogy a kisebbségekkel szemben tapasztalt erőszak továbbra is aggodalomra ad okot, s Szerbia nem reménykedhet az Európai Unióhoz való közeledésben, ha tolerálja az erőszakot, azaz nem bizonyítja az ellenkezőjét. „Szerbiának bizonyítania kell, hogy eltökélt az ilyen támadások megakadályozásában. Bíróságilag kell üldöznie a támadások elkövetőit, s gyorsabban, határozottabban kell fellépnie, amikor elszabadulnak az indulatok” – vélekedik a HWV kutatója az emberi jogi szervezet 2008. november 3-án ismertetett jelentése kapcsán¹⁴⁰.

3.10. Kapcsolattartás az anyaországgal

Magyarországnak (2004. december 5-e után) továbbra sincs határozott állásfoglalása a

Roland reménykedik, hogy látni fog
(Ótos András felvétele)

kisebbségi jogai érvényesítéséért küzdő határon túli magyar közösségeket hátrányosan érintő problémák (kettős állampolgárság, a magyar autonómia, magyarverések stb.) megoldásával

A sorozatos magyarverés esetében felszólaló kisebbségi politikus

(Hét Nap, 2008. november 12., 46. o.)

kapcsolatban. A vajdasági magyarok számára az anyaországgal való „kapcsolattartás” formái (vízumkényszer) is megnehezültek, miközben az itteni szlovák, román és egyéb kisebbségek – anyaországuk segítségével – EU-s állampolgárokka léptek elő.

¹⁴⁰ A vajdasági nemzeti kisebbségek zaklatása és jogsérelmeinek kronológiája az Árgus civil szervezet honlapján (<http://www.argus.org.rs/index.php/jogsertesesek>) olvasható. Lásd még: H. Gy., A magyarverésekről az elnökkel, Magyar Szó, 2008. november 5., 1. o. és dió: Nincsenek bizonyítékok, uo. 1. és 20. o.

A hivatalos Magyarország sehogyan sem tud, vagy nem is akar megbirkózni a vajdasági és az ukrajnai magyarságot súlyosan érintő vízumkényszerrel. Magyarország schengeni csatlakozásával nemhogy enyhültek, hanem szigorodtak az anyaországba utazás feltételei, nehezebbé vált a Szerbiában és Ukrajnában élő magyarok vízumhoz jutása, ami tovább rontotta a vajdasági magyarság közhangulatát.

Számos olyan vajdasági magyar van, aki a szigorú schengeni szabályok alapján egyáltalán nem, vagy csak nagy nehézséggel kaphatna rövid magyarországi beutazásokhoz szükséges schengeni vízumot. Sokan – már a kettős állampolgárságnak a 2004. december 5-i népszavazáson való elutasítása után – le is mondták a Magyarországra való látogatásról.

– Évek óta küzdenek a szülők, akiknek a gyerekei Magyarországon tanulnak, mert a diákok csak szeptembertől június végéig, tanév idejére kapnak tanulmányi vízumot. A szünidő alatt vagy nem tudnak átutazni, vagy külön turista vízumot kell kérniük erre az időszakra. A nemzeti vízum nem jogosít fel sem tanulmányok folytatására, sem munkavállalásra. Turista vízummal tanulni viszont törvénysértés – olvasható Kabók Erika Tanulmányi vízumok című írásában¹⁴¹.

Van-e a magyarországi vezetőknek egyáltalán valamilyen elképzelése arról, hogy milyen gazdasági, kulturális, oktatási stb. következményei vannak/lesznek az ilyen mostoha viszonyulásnak a vajdasági és az ukrajnai magyarság vonatkozásában? Milyen veszteség éri ebből kifolyólag mondjuk a magyarországi gazdaságot, kereskedelmet és a turizmust? És hogyan hat ki mindez a rokoni és a baráti kapcsolatok ápolására?

A megoldás a kettős állampolgárság lenne, amit már Szerbia is támogat – amint azt Vuk Jeremić szerb külügyminiszter budapesti látogatása alkalmával bejelentette – csak az anyaország nem. Jeremić ugyanakkor azt mondta: „Ha menekültek érkeznek és ők szabad emberek, akkor ott telepednek le, ahol akarnak, és ha Vajdaságot választják, akkor nincsen törvényes eszköz arra, hogy ezt meg lehessen akadályozni”¹⁴².

Magyarországon azonban továbbra sincsen politikai akarat a kettős állampolgárság megadására, sem a vízumkönnyítésekre. Habár mindkét problémát – a túlságosan bürokratikusnak és elutasítóknak ismert államigazgatás – a magyar jogszabályok és az

európai egyezmények rugalmasabb alkalmazásával mindenki számára elfogadható módon rendezhetné.

– Szerbia is biztosítja a külföldön élő szerbeknek a szerb állampolgárságot, így természetesen ezt nem vitathatjuk el Magyarországtól. Nem Szerbián, hanem Magyarországon múlik, hogy megadja-e a vajdasági magyaroknak a magyar állampolgárságot – nyilatkozta a Magyar Nemzetnek 2008. február 28-án Goran Gvozdenović, Szerbia budapesti nagykövetségének ideiglenes ügyvivője¹⁴³.

Gvozdenović egyértelmű nyilatkozata úgy látszik még nem jutott el a magyar külügybe. Vagy az ott dolgozóknak még idő kell a tanulmányozására? A külföldön élő szerb állampolgároknak még szavazati joguk is van, amelyhez a 2004 tavaszán módosított választói törvény alapján jutottak. (Egyébként már az összes környező ország – Magyarország kivételével – a külföldön élő nemzettársainak elismeri a kettős állampolgárságot.)

Az Európa Tanács (ET) a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményének (Strasbourg, 1995. II. 1., ETS No. 157) 17. cikkében „a felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy szabadon és békésen határokon átnyúló kapcsolatokat hozzanak létre és tartsanak fenn olyan személyekkel, akik törvényesen tartózkodnak más államokban, kiváltképpen olyanokkal, akikkel etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukban osztoznak, vagy kulturális örökségük közös”.

A mostani vízumkiadási feltételek kétségkívül akadályt jelentenek a határon túli kapcsolattartásban, pedig Magyarország ezt a keretegyezményt még 1995. szeptember 25-én becikkelyezte.

A megoldás természetesen a kettős állampolgárság megadásában van. Mivel az anyaország erre nem hajlandó, az ET Magyarországra és Szerbiára nézve is hatályos, kötelező érvényű kisebbségvédelmi egyezménye elegendő jogalapot nyújt legalább a vízumkérdésnek a napirendről való levételére. Erre ugyanis megvannak a kellő (nemzetközi) jogi feltételek, csak – mondják ki nyíltan – politikai akarat nincsen. Ezzel kapcsolatban többé semmilyen magyarizat/magyarázkodás nem fogadható el¹⁴⁴.

A vajdasági magyarok körében nagyon rossz visszhangot keltett Göncz Kingának, a magyar külügyminiszternek az újvidéki Dnevnik napilapnak

¹⁴¹ Temovác Izván: *Halál a magyarokra!*, *Vajdaság Ma*, <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=7637> (2008. november 7.) és Csorba Béla: *Felháborodás Temerinben a súlyos magyarellenes provokáció miatt*, *Vajdaság Ma*, <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=vajdasag#7639> (2008. november 7.)

¹⁴² *Erőszak a kisebbségekkel szemben*, *Magyar Szó*, 2008. november 4., 2. o.

¹⁴³ *Magyar Szó*, 2008. június 7., 8., 15. o.

¹⁴⁴ Szerbia támogatja a vajdasági magyarok kettős állampolgárságát, *MTI, Magyar Szó*, 2007. november 1., 2. o.

adott 2008. december 11-i interjúja, amelyben nyíltan ellenezte a magyar területi autonómiát és mellőzte a kettős állampolgárságot, szembeállítva azt Szerbia vízummentességének igényével. A VMSZ és a VMDP „példátlannak, valamint az itteni magyar törekvésekre nézve károsnak” nevezte az interjút, mivel hátrányos helyzetbe hozta az itteni magyar közösséget (és mindazokat a magyar közösségeket, amelyek kisebbségi jogaik hasonló érvényesítéséért küzdenek)¹⁴⁵. Kilenc vajdasági magyar civil szervezet – 2008. december 19-én – alkalmatlannak nevezte a külügyminiszter asszonyt a külügyi tárca tisztségének betöltésére, és lemondásra szólította fel¹⁴⁶.

4. Összegezés

A vajdasági magyarság a volt Jugoszlávia egyetlen olyan népcsoportja, mely az utóbbi csaknem két évtizedben nem ért el komolyabb eredményeket nemzeti önazonosságának megőrzése terén. A kisebbségi politika vajdasági sikertelensége következménye annak a magyar külpolitikának is, mely nem támogatja megfelelő módon a határon túli

magyaroknak az identitásuk megőrzésére irányuló törekvéseit.

Szerbiának sokkal többet kellene tennie a kisebbségek védelme érdekében, mint ahogy azt az ezzel a témakörrel foglalkozó politikusok elismerik, mert továbbra is komoly eltérés mutatkozik egyrészt az elvileg elfogadott nemzetközi kötelezettségek és nyilatkozatok, másrészt a kisebbségek normatív és tényleges helyzete között. Ennek természetesen előfeltétele a nemzeti kisebbségekhez tartozók helyzetének valós felmérése és az itt meglévő problémákkal való nyílt szembenézés, valamint azok hatékony megoldása érdekében egy határidőhöz kötött programnak az elfogadása.

A legfontosabb mégis, hogy a vajdasági magyar pártok és a civil szervezetek a nemzeti közösségünket érintő alapvető kérdésekben közös álláspontot alakítsanak ki, és a szerb hatalom irányába egységesen lépjenek fel. Ha ez nem jön létre, annak további negatív hatása lesz a délvidéki magyarság egészére nézve.

Újvidék, 2009. január 26.

¹⁴⁵ Uo.

¹⁴⁶ Lásd: <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=1820>

¹⁴⁷ A témáról részletesebben lásd: BOZÓKI Antal, *Vízumkényszer*, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor> (2008. július 26.)

¹⁴⁸ MTI: *A területi autonómia működőképes kisebbségi megoldás*, Magyar Szó, 2005. december 12–13, 2. o.; *Választmányi ülés*, Magyar Szó, 2008. december 15., 4. o.; *Ternovác István: „Káros és szégyellni való!”*, VMDP HÍRLEVÉL, 2008. december 15., és *Nincs helyreigazítás*, Magyar Szó, 2008. december 16., 4. o.

¹⁴⁹ Magyar Szó, 2008. december 20–21, 5. o.